

Perhehoidon maakunnallinen kehittäminen

Pohjois-Savon perhehoidon ohjausmalli

Sisällys

Esipuhe	4
Johdanto	5
1 Ohjausmallityöskentelyn toteutus	8
2 Taustaa	11
2.1 Tilastotietoa	11
2.2 Kuntakyselyn tuloksia sijaishuollosta ja perhehoidosta	14
2.3 Perhehoidon vahvuudet ja kehittämistarpeet Pohjois-Savossa	15
3 Perhehoidon tavoite ja arvot	17
3.1 Palvelulupaus	17
3.2 Lastensuojelun perhehoidon palvelukuvaus	17
3.3 Perhehoitoa ohjaavat arvot	18
4 Perhehoidon palvelurakenne Pohjois-Savon maakunnassa	23
4.1 Maakunnallinen perhehoito	23
4.2 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä	28
4.3 Sijaisperheen vastuutyöntekijä	29
4.4 Kokemusasiantuntijatoiminta	30
4.5 Valvonnan rooli ja vastuu	31
4.6 Systemisyys ja monitoimijaisuus	32
5 Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito	35
5.1 Ennen perhehoitoa ja perhehoidon alkaessa	36
5.2 Perhehoidon aikana	39

5.3 Perhehoidon päättymisen jälkeen ja jälkihuollon alkaessa	42
5.4 Palautekäytännöt perhehoidossa	43
5.5 Perhehoidon laadun seuranta	44
6 Ohjausmallityöskentelyn arviointia	45
6.1 Ohjausmallityöskentelyn palautteet	45
6.2 Saatesanat jatkokehittämiseen	45
Käsitteet	48
Lähteet	54

Esipuhe

Hyvä lukija!

Sinulla on kädessäsi raportti, johon pohjois-savolaiset perhehoidossa elävät lapset, nuoret ja sijaisvanhemmat, lasten vanhemmat ja heidän työntekijänsä, ovat kuvanneet, millaista on hyvä perhehoito. Raportti, jota on nimitetty perhehoidon mallinnukseksi, on tehty pohjaksi maakunnallisen perhehoidon valmistelua ja toteuttamista varten. Tässä kuvataan Pohjois-Savon maakunnan lapsen ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoidon toimintakokonaisuus.

Tämän raportin tärkeä viesti on nostaa esille yhteinen kokemus siitä, kuinka välittäminen, kunnioittaminen, kasvokkainen kohtaamisen aika ja selkeät, yhdenmukaiset rakenteet ovat pohja ja perusta, tärkeät peruskivet, joita tarvitaan. Jokainen lapsi on yksilö, arvokas ja ainutlaatuinen niin kuin hänen perheensä. Jokainen lapsi ansaitsee tulla kohdatuksi rakastettuna. Rakkautta voi jakaa, kun tuntee itse tulleen rakastetuksi ja tuntee olevansa turvassa.

Esipuhetta laadittaessa oli ensin ajatus kirjoittaa oma pieni teksti erikseen lapselle ja nuorelle, vanhemmalle ja sijaisvanhemmalle, työntekijälle, johtajille ja päättäjille, mutta se olisi ollut vastoin sitä perusajatusta, jota olemme tätä mallinnustyötä tehdessämme toteuttaneet. Laadukas perhehoito toteutuu avoimessa yhteistyössä ja myös kehittyy, kun kuulemme toistemme erilaiset ajatukset. Lapsen on mahdollista organisaatiokaavioon, työntekijämitoitukseen ja ohjeistuksiin. Perhehoito tarvitsee riittävät resurssit, työntekijät, joilla on aikaa kuulla ja rakentaa yhteistyötä ja palveluja, joilla voidaan auttaa lasta ja hänen perheitään.

Kiitos kaikille, jotka ovat osallistuneet tämän raportin sisällön tuottamiseen!

Laura Nyyssönen, lastensuojelun kehittämisasiantuntija, YHDESSÄ!-hanke

Jaana Pynnönen, kehittämisspällikkö, Pesäpuu ry

Johdanto

Lapset tarvitsevat kaikissa tilanteissa turvallisia aikuisia, jotka huolehtivat ja auttavat arjessa, jotka rakastavat ja jotka kannattelevat toivoa ja unelmia. Perhehoitoon sijoitetuille lapsille turvallisuus, jatkuvuus, hänen tarpeidensa tunnistaminen sekä niihin vastaaminen ovat erityisen tärkeitä. Jokaisen lapsen ja hänen lähellään olevien aikuisten tulee voida kokea osallisuutta viranomaisprosesseissa ja kokea, että häntä kuunnellaan, hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Pohjois-Savon maakunnallista perhehoidon ohjausmallia on kehitetty osana valtakunnallista LAPE-hanketta, joka Pohjois-Savon maakunnassa on toteutunut YHDESSÄ!-hankkeena. Perhehoidon maakunnallinen kehittäminen on yksi lastensuojelun viidestä kehittämiskokonaisuudesta ja osatoteuttajina ovat olleet Valtakunnallinen lastensuojelujärjestö Pesäpuu ry sekä Kuopion kaupunki. Tavoitteena on ollut luoda koko maakuntaa kattava, yhtenäinen perhehoidon suunnittelun, ohjauksen ja järjestämisen malli, joka turvaa lapselle ja hänen perheilleen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavan avun ja tuen kaikissa vaiheissaan.

Kehittämistyön lähtökohtana ovat olleet kartoitetut maakunnan alueella käytössä olevat toimintamallit, hyvät käytännöt, seurantamenetelmät ja kehittämistarpeet. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö on tehnyt alueella merkittävää perhehoidon kehittämistyötä jo vuosia ja luonut yhteistoimintaverkostoa, jonka pohjalta kehittämistyötä mallinnuksessa lähdettiin viemään eteenpäin. Ohjausmallin kehittämistyötä tehtiin yhdessä maakunnan toimijoiden (kunnat, järjestöt, yritykset) sekä kokemusasiantuntijoiden (lapset, nuoret, syntymävanhemmat ja sijaisperheet) kanssa. Eri tahoja kutsuttiin mukaan yhteisiin kehittämisfoorumeihin ja iltatapaamisiin.

Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava maakunnallinen ohjausmalli kattaa kokonaisuuden perhehoidon päämäärien tunnistamisesta osana lastensuojelua ja sijaishuoltoa aina perhehoidon päättämiseen saakka. Mallin kehittämistyön pohjana on käytetty valtakunnallisen perhehoidon mallinnustyöryhmän raporttia sekä PRIDE-ohjelman 14- vaiheen perhehoidon suunnitelmallisen kokonaisuuden jäsenystä. Tukena ovat olleet sekä maakunnan

---

alueen eri toimijoiden että Pesäpuun kehittämistyö, siitä saadut kokemukset, koottu kokemus- ja tutkimustieto sekä valtakunnalliset raportit, selvitykset ja valmisteilla olevat perhehoidon toimintaohje ja sijaishuollon laatuksiteerit.

LASTEN JA PERHEIDEN YKSILÖLLISIIN TARPEISIIN VASTAAVA LAADUKAS PERHEHOITO
PERHEHOIDON MAAKUNNALLINEN OHJAUSMALLI

1. Ennen perhehoitoa 2. Perhehoidon toteuttaminen 3. Perhehoidon päättäminen

- LAPSEN PROSESSI
- LAPSEN VANHEMPIEN (LÄHEISTEN) PROSESSI
- SIJAISVANHEMMAN PROSESSI
- JOHTAMISEN, OHJAAMISEN ja PÄÄTÖKSENTEON PROSESSI

Kuva 1 Perhehoidon kokonaisuus ja maakunnallinen ohjausmalli

Kokonaisuuden kehittämistyössä lapsi yksilöllisine tarpeineen on keskiössä. Tavoitteena on vahvistaa lastensuojelun sijaisperheissä ja ammatillisissa perhekodeissa tapahtuvaa perhehoitoa. Perhehoidon kokonaisuuden kehittämistyössä on tunnistettava samanaikaisesti eri näkökulmista ja eri tasoilla tapahtuvat prosessit. Tavoitteiden saavuttamista tuetaan kokoamalla perhehoidon keskeiset periaatteet, ottamalla kehittämistyössä huomioon kokemustieto, vahvistamalla osaamista ja luomalla maakunnallisesti yhtenäinen perhehoidon toimintakokonaisuus.

Kuva 2 Perhehoidon toiminnan tasot

Johdantoluvun jälkeen raportin luvussa kuvataan taustaa, josta kehittämistyötä lähdettiin tekemään. Luvussa 3 on Pohjois-Savon maakunnan perhehoidon tavoite ja arvot, joita on myös konkretisoitu. Luku 4 sisältää maakunnallisen perhehoidon palvelurakenteen kuvauksen ja jäsentää myös eri rooleja ja vastuita perhehoidon toiminnassa. Luku 5 käsittelee perhehoidon laadukkaan prosessin toteuttamista jäsentäen aikaa ennen perhehoitoa, perhehoidon aikana ja perhehoidon päättymistä sekä laadun seuranta. Ohjausmallityöskentelyn arviointia ja jatkokehittämistä käsitellään luvussa 6.

---

1 Ohjausmallityöskentelyn toteutus

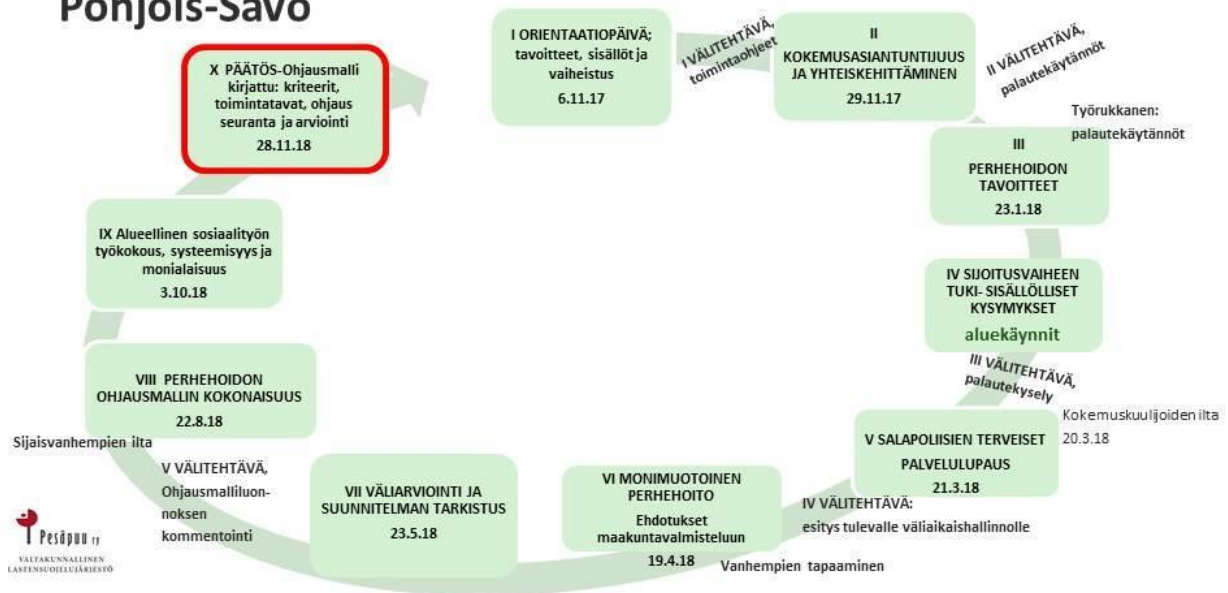
Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman Perhehoito-työryhmä muotoili perhehoidon toimintaperiaatteita sekä kartoitti ja arvioi lainsäädännöllistä toimintapohjaa ja sen tarjoamaa tukea lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaavalle laadukkaalle perhehoidolle. Työryhmän hahmottelema malli perustuu kaikkien tahojen yhtäläiseen osallisuuteen, kuulemiseen ja huomioimiseen. Perhehoidolla luodaan turvallisuutta ja jatkuvuutta. Keskiössä on lapsi läheisineen. Malli korostaa lapsen oikeuksia sekä perhehoidon osapuolten välistä yhteistyötä ja sen vahvistamista. Keskeistä on avoin vuorovaikutus, luottamus ja yhdessä tekeminen. (Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito, Kohti perhehoidon laadun vahvistamista, THL, 2017)

LAPE mallinnustyöryhmän raportti ja siinä esitetyt ehdotukset laadukkaan perhehoidon toteutumisen kehittämiseksi ovat olleet lähtökohta Pohjois-Savon maakunnan alueella tehtävässä perhehoidon mallinnuksessa. Maakunnan alueella on paljon toimivia käytäntöjä, jotka kuitenkin ovat alueellisesti poikenneet toisistaan. Alueellinen yhdenvertaisen kohtelun periaate ei ole toteutunut. Kaikkien osapuolten osallisuuden toteutumisessa, monitoimijaisessa yhteistyössä sekä perhehoidon eri osapuolten tarvitseman tuen saatavuudessa on ollut eroja.

Kehittämistyö on aloitettu konkreettisesti 6.11.2017 pidetyllä kaikille avoimella orientaatiopäivällä. Noin vuoden mittaisen prosessin tavoitteena on ollut tarkastella perhehoidon prosessia eri tulokulmista. Lapsen prosessi, sijaisvanhemman prosessi, lapsen vanhempien ja muiden läheisten tai viranomaisten ja päätöksenteon prosessit kulkevat yhtäaikaaisesti, vaikuttavat ja ovat vahvasti yhteyksissä toisiinsa. Kullakin tasolla on kyettävä tunnistamaan prosessin omat erillispiirteet ja asiat, joihin tulisi kyetä kehittämistyössä vaikuttamaan. Lapsen kannalta prosessin saumaton kokonaisuus ohjaa kehittämistyötä. Vastuiden selkeä jakautuminen, integraatiopintojen tunnistaminen ja prosessin yhtenäinen johtaminen ovat avaintekijöitä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavalle, laadukkaalle perhehoidolle.

Perhehoidon maakunnallinen ohjausmalli, Pohjois-Savo

Kuva 3 Työskentelyprosessi

Yhteiskehittämispäivien lisäksi ovat kehittämistyöntekijät tehneet aluekäynnit Ylä-Savon kuntayhtymään, Kuopion kaupungille ja Pohjois-Savon kehittämissyksikköön. Mallinnustyön pohjaksi on kerätty tietoa perhehoidon tilasta ja käytännöistä ja välitehtävien avulla on sitoutettu alueiden toimijoita laajemmin pohtimaan perhehoidon tilaa ja tulevaisuuden tavoitteita. Eri osapuolten osallistumismahdollisuuksia on toteutettu järjestämällä nuorten vertaisarvioinnin kehittäjien kanssa yhteinen tapaaminen, pienten lasten Salapoliisipäivän yhteisellä reflektoinnilla sekä tapaamalla syntymävanhempia ja sijaisvanhempia omalla tapaamisellaan.

Ohjausmallityöskentelyn kanssa samaan aikaan on kehitetty ja pilotoitu vertaisarviointia perhehoitoon. Vertaisarviointi lastensuojelun sijaishuollossa on uudenlainen ja pilotointivaiheessa oleva asiakaspalaute malli, joka korostaa nuorten osallisuutta omassa asuinympäristössään. Kyse on siitä, millaisia kokemuksia nuorilla on arjen toimintojen toimivuudesta ja laadusta. Valvonnan ja ohjauksen osalta lastensuojelun sijaishuoltoa on tarkasteltava kokonaisuutena. Perhehoidon valvonnan osalta työskentelyprosessin aikana on yhteisesti todettu, että avoimuus ja riittävä, lapsen ja perheen tarpeisiin oikea-aikaisesti kohdentunut tuki sekä säännölliset, henkilökohtaiset tapaamiset perheen ja lapsen vastuutyöntekijän kanssa ovat perusta valvonnalle.

Kaikkien kehittämistyössä mukana olleiden yhteinen tavoite on ollut saada yhteiset maakunnalliset raamit toteuttaa perhehoitoa. Mallinnustyön aikana näitä raameja ja toimintakäytänteiden yhdenmukaisuutta on luotu. Kuvatun perhehoidon maakunnallisen mallinnuksen lisäksi tarvitaan tätä tarkentava perhehoidon toimintaohje, jossa tarkennetaan käytännön toteuttamista ja vahvistetaan mm. palkkiot ja kulukorvaukset. THL tulee antamaan valtakunnallisen toimintaohjesuosituksen, jonka pohjalta maakunta täydentää oman toimintaohjeensa. Perhehoidon mallinnustyöryhmän tehtävänä on ollut tehdä esitykset, joilla perhehoitoa maakunnassa laadukkaasti toteutetaan, jotta maakunnan tulevilla päättäjillä ja johtajilla olisi käytettävissä riittävästi tietoa päätöksenteon ja johtamisen tukena.

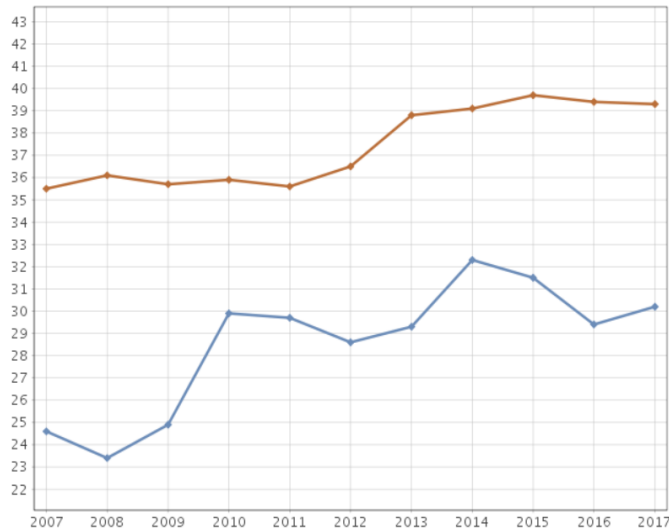
2 Taustaa

Mallinnustyön pohjaksi kerättiin pohjatietoa toimivista ja säilytettävistä toimintamalleista sekä kehittämistä vaativista kohdista niin työntekijöiltä, lapsilta ja nuorilta kuin heidän vanhemmiltaan ja sijaisvanhemmilta. Vaikka alueiden välillä havaittiin selkeitä eroavaisuuksia, on maakunnan alueella tehty yhteistyötä ja toimintakäytänteiden yhtenäistämiseen pyrkivää kehittämistyötä jo aiemmin. Perhehoidon palkkioiden ja kulukorvausten yhtenäistämistä toivoivat kaikki, sillä nyt olevat eroavaisuudet koettiin etenkin sijaisperheissä epäoikeudenmukaisina ja jopa kohtuuttomina. Pitkät välimatkat ja monien erityispalvelujen keskittyminen keskuksiin aiheuttivat huolta ja pelättiin, että maakuntarakenne vie palvelut yhä kauemmas lapsista ja perheistä ja että ”lapsi joutuu viettämään yhä enemmän aikaa autossa”.

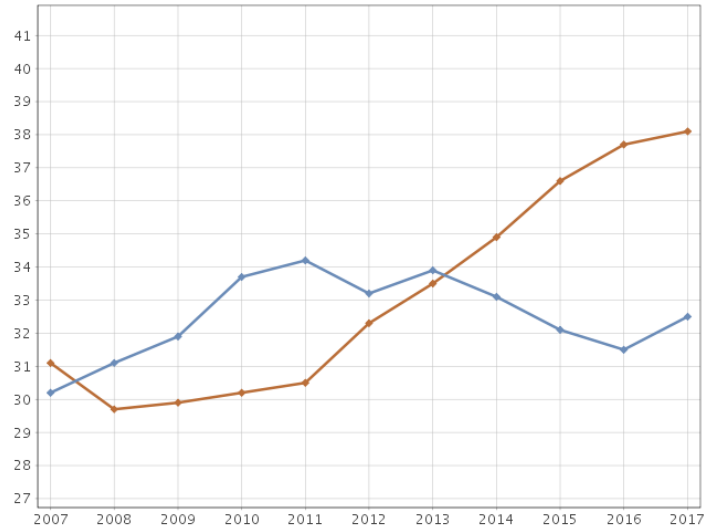
2.1 Tilastotietoa

Pohjois-Savossa oli viime vuonna 2017 yht. 567 huostaanotettua 0-17-vuotiasta lasta, mikä on 1,3 % vastaavanikäisestä väestöstä. Pohjois-Savon huostaanotettujen määrä on valtakunnallisesti korkealla tasolla. Kiireellisesti sijoitettuja 0-17-vuotiaita lapsia oli 125 vuonna 2017. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja, 0-17-vuotiaita, lapsia oli 371 vuonna 2017 (lähde Sotkanet). Lasten ja nuorten lyhytaikaisia sijoituksia perhehoitoon oli 75 vuonna 2017 sisältäen avohuollon tukitoimisijoitukset ja kiireelliset sijoitukset (sijoitukset Kuopiosta ja Siilinjärveltä).

Pohjois-Savo

Koko maa

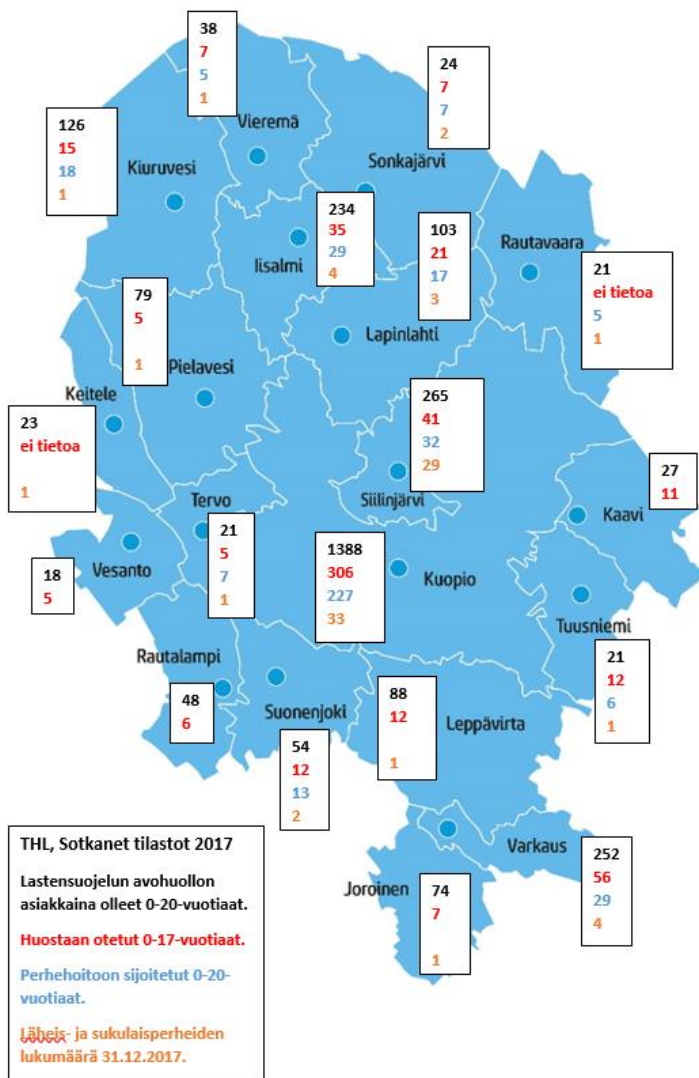

■ Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, joiden sijoituspaikkana laitos, % kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista (THL)

■ Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, joiden sijoituspaikkana perhe, % kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista (THL)

Kuva 4 Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat Pohjois-Savossa ja koko maassa vuosina 2007- 2017

Pohjois-Savossa on ollut vahva suuntaus perhehoitoon, josta tuli ensisijainen sijaishuollon muoto vuonna 2012. Valtakunnallisesti vertailtuna Pohjois-Savossa on ollut enemmän perhehoitoon sijoitettuja lapsia kuin maassa keskimäärin (lähde Sotkanet 3.10.2018).

Kuva 5 Tilastot 2017, Pohjois-Savo

Tilastotietojen keräämisen osalta puuttuvat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti yhdenmukaiset ohjeet ja toimintatavat seurata lastensuojelun tilaa ja lasten määrää. Esimerkiksi tarkkaa tietoa maakunnan alueella toimivista sijaisperheistä tai lapsista, jotka ovat sijoitettuna toimeksiantosuhteisesti perheisiin, on vaikea saada. Jatkossa maakunta vastaa alueensa sijoitettujen lasten, sijaisperheiden ja perhekotien määrän seurannasta ja raportoinnista. Luotettavan tiedon saaminen olisi ehdottoman tärkeää palvelujen suunnittelussa, ohjauksessa ja kohdentamisessa.

2.2 Kuntakyselyn tuloksia sijaishuollosta ja perhehoidosta

Pohjois-Savossa on useita pieniä kuntia, joissa sama sosiaalityöntekijä hoitaa kaikkia lapsiperhepalveluja. Maakunnassa työntekijöiden vaihtuvuus on ollut alueittain suurta. Maakunnassa on kahdenlaista näkemystä sosiaalityöntekijästä lastensuojeluprosessissa: toisaalta nähdään vahvuutena, että sama sosiaalityöntekijä vastaa lapsen koko lastensuojeluprosessin ajan, mutta toisaalta sijaishuollon eriyttämisen vahvuutena nähdään työntekijöiden erikoistuminen, sijaishuoltoon panostaminen, työntekijän vaihtumisen tuomat edut lapsen ja huostaanotto-prosessin kannalta. Ohjausmallityöskentelyn aikana on mietitty siirtymiä ja työntekijän vaihtumista. On pohdittu, olisiko mahdollista, että perheen työntekijä säilyisi samana. Katsetta on pyritty pitämään lapsessa ja hänen perheissään ja lähestyä kehittämistä organisaation sijaan lapsen tarpeista.

Työntekijöiden mukaan sijaishuollon kehittämistarpeet liittyvät sijaishuoltopaikkojen saatavuuteen ja sopivuuteen (lapsen tarpeiden ja sijaishuoltopaikan ”kohtaaminen”), tukitoimien kehittämiseen (tuki etenkin sijaisperheille, liika vaihtuvuus kunnittain), työn tehostamiseen ja työajan riittävyteen, sekä oman sijaishuoltotoiminnan kehittämiseen (omat sijaishuoltopaikat, jälkihuolto, perheen jälleenyhdistäminen). Osallisuuteen liittyen työntekijät kokevat, että lapsen kanssa työskentelyyn pitäisi varata enemmän aikaa.

Työntekijät tekevät paljon yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, mutta yhteistyötä toivotaan lisää mielenterveyspalvelujen ja erikoissairaanhoidon kanssa. Pohjois-Savossa LAPE-muutosohjelmassa pilotoidaan erikoissairaanhoidon jalkautumista lastensuojelulaitoksiin lastenpsykiatriassa ja nuorisopsykiatriassa. Monitoimijaisuus ja erityistason palvelujen integraatio on keskeinen muutosohjelman tavoite. Yhteistyötä helpottavina koetaan yhteiset verkostopalaverit, konsultaatiomahdollisuus sekä yhteiset koulutustilaisuudet

PERHO-hankkeessa on kehitetty tietotekninen sovellus, jonka avulla alueellinen yksikkö, tuki- ja sijaisperheiden vanhemmat ja sosiaalityöntekijät voivat yhdessä hallita ja vaihtaa toimintaa koskevia tietoja. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön sopimuskuntien sosiaalityöntekijöitä, perhehoitajia ja tukiperheitä on koulutettu ohjelman käyttöön. Käyttäjätunnukset ovat olleet kehittämissuorituksen aikana noin 70 käyttäjällä, mutta sovelluksen

käyttöönotto on ollut hidasta. Käyttäjät tarvitsevat koulutuksen ja ylläpitoon tukea. Tavoitteena on ollut, että PERHO-sovellus saataisiin kattavasti käyttöön maakunnassa, koska PERHO tarjoaa sovelluksen tiedon siirron pulmiin ja osallistavaan kirjaamiseen.

2.3 Perhehoidon vahvuudet ja kehittämistarpeet Pohjois-Savossa

Maakunnan alueella on ollut selkeästi kolme aluetta, joilla on ollut erilaiset toimintakäytännöt ja –ohjeet: Ylä-Savo, Kuopio ja Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyöksikkökunnat. Aluekäynnit toteutettiin tammi-helmikuun 2018 aikana. Kuntakäynneillä tavattiin pääsääntöisesti työntekijöitä, mutta yhdellä tapaamisella mukana oli myös sijaisvanhempina toimivia. Teemana käynneillä oli palveluiden saavutettavuus ja saatavuus sekä miten perhehoidon sosiaalityö, -ohjaus ja tuki toteutuvat alueilla tällä hetkellä. Kullakin käynnillä pohdittiin myös, miten tuki tulisi toteuttaa, että lapsen yksilöllisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan.

<p style="text-align: center;">VAHVUUDET</p> <p>Aktiivista kehittämistä, koulutusta perhehoitajille, PRIDE-valmennuksen saatavuus</p> <p><u>Kehy-ihminen</u> tavoitettavissa ja <u>kehyn</u> alueella toimintaohje yhdenmukainen ja sitä päivitetään, se palvelee kuntia ja perheitä</p> <p>Valmennus omassa yksikössä ja tiiviisti yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa</p> <p>Tuntemus alueellisista palveluista</p> <p>Perhehoitoon on tukimalli (mentorikoulutus ja mentorit, konsultaatio, työnohjaus, koulutukset)</p> <p>Toiminnallisuus, dialogisuus</p> <p>Vertaistuen mallit, vertaistapaamiset (lapset, nuoret, syntymävanhemmat, tukiperheet, sijaisvanhemmat)</p> <p>Työparityöskentely ja työnjako, tiimityö toimivaa, fyysisesti lähellä avohuollon työntekijöitä, jolloin vastavuoroinen osaamisen tuki ja <u>asiakkuuksien</u> siirrot helpompia</p> <p>Omat toimistotyöntekijät Pätevät sosiaalityöntekijät</p>	<p style="text-align: center;">MAHDOLLISUUDET</p> <p>Yhdenmukaiset käytännöt alueella: yhtenäiset koulutukset, yhtenäinen valmennus ja kriteerit, yhtenäinen tuki ja palkkiot</p> <p>Toimivat mallit kaikille</p> <p>Palvelut myös pienempien kuntien käytettävissä</p> <p>Ryhtiin paremmin osallistujia</p> <p>Osaamista saadaan hyödynnettyä paremmin, lasta kohtaavilla enemmän osaamista ja kokemusta</p> <p>Moniammatillisuus</p> <p>Palkkalistoilla myös kokemusasiantuntijoita</p> <p>Rahaa on liikuteltavissa ja kohdennetaan viisaasti, mahdollistaa todelliset säästöt ja perhehoitajan jaksamisen</p> <p>Tiedottaminen keskitettyä</p> <p>Valvonta parempaa</p> <p>Perhehoito on hyvin tuettuna parasta lasten integrointia yhteiskuntaan</p>
<p style="text-align: center;">UHAT</p> <p>Perhehoidon sosiaalityön eriytyä liian kauaksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työstä → päättäminen ja/tai tuki ovat eri paikoissa</p> <p><u>pirstaloituminen</u></p> <p>Syntyy pelkkien "huippuammattilaisten tiimi", jossa ei ruohonjuuritasoin toimintaa ja osaamista, <u>asiakkuus</u> muuttuu liian "erityiseksi"</p> <p>Osaamisen ja palveluiden keskittyminen liian kauas perheistä, välimatkat kasvavat, lapsi istuu yhä enemmän autossa</p> <p>Tieto häviää siirryttäessä uuteen, aloitettava taas alusta</p> <p>Tehdään lyhyen tähtäimen suunnitelmia</p> <p>Lapset liian haastavia perheisiin?</p> <p>Pitkäaikainen sitoutuminen</p> <p>Rahakysymykset – säästökärki-huoli, tuki vähenee säästöjen myötä, perheet arvioivat voimavaransa väärin, tekevät työn ohella, yhteistyötä ei <u>resurssoida</u>.</p> <p>Perhehoidon ensisijaisuus vaarantuu, kodinomaisuus vähenee</p>	<p style="text-align: center;">KEHITTÄMISTARPEET</p> <p>Yhtenäiset toimintakäytännöt, nyt liian työntekijäriippuvaista</p> <p>Yhdenvertaisuus (periaatteet ja prosessit), yksilölliset tilanteet, kiintyminen vs. jakaminen, luopuminen</p> <p>Moniammatillinen työ, perhehoidon ja perhehoitajien selkeä rooli</p> <p>Ajantasaiset koulutukset sekä työntekijöille että sijaisvanhemmille ja oikeanlainen ja kaikille samanlaatuinen tuki (perhehoitajien toiveiden mukaan) helposti saatavaksi, sijoitettujen nuorten/erityislasten erityinen <u>kotiintehävä</u> työ puuttuu</p> <p>Palkkioiden selkeyttäminen ja siihen liittyvän arviointi, perheiden <u>lomitus+vapaiden</u> järjestäminen</p> <p>Yhteinen perheiden resurssipankki ja oikean sijaishuoltopaikan valinta</p> <p>Siirtymävaiheiden tukeminen</p> <p>Resurssit: sosiaalityöntekijäresurssit, ohjaaja, <u>perheterapeutti</u>, psykiatrisen puolen ammattilaisto</p> <p>Perhehoitajien rooli – nyt joskus liian iso/epäselvä prosesseissa</p> <p>Saumaton yhteistyö eri toimijoiden välillä (esim. <u>perhe-sostoi</u>mi-koulu)</p> <p>Luottamus on yhteistyön ytimenä – riittävät resurssit</p> <p><u>PRIDEn</u> jatkuva kehittäminen ja valmennettujen perheiden valmiuksien ylläpito</p>

Kuva 6 Perhehoidon sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja tuki - Vahvuudet ja kehittämistarpeet, Koonti kuntakäynneiltä (Kehy viittaa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissuunnitelmaan)

- ✓ **Lapsella on aina oikeus saada kasvaa perheessä ja pitää yllä läheisiä ihmissuhteitaan.**
- ✓ **Pohjois-Savon alueella on tehty paljon pitkäjänteistä kehittämistyötä ja paljon toimivia käytäntöjä on jo olemassa. Alueellisesti on kuitenkin eroja esimerkiksi siinä, kuinka eri osapuolille on ollut saatavilla tukea, tai kuinka monitoimijaista yhteistyötä on toteutettu.**
- ✓ **Maakuntaan tarvitaan perhehoidon visio vuosille 2019-2022, joka ohjaa perhehoidon suunnittelua ja toteuttamista yhtenäisesti Pohjois-Savon maakunnassa.**
- ✓ **Perhehoidon vahvistamiseksi sekä henkilöstö että tukiresursseja on lisättävä.**
- ✓ **Taloudellisesti ja inhimillisesti on aina kannattavampaa sijoittaa eurot perheiden tukeen.**

---

3 Perhehoidon tavoite ja arvot

Perhehoidon toimintaa ohjaavat YK:n lapsen oikeuksien sopimus, kansallinen lainsäädäntö, valtakunnalliset ohjeistukset, paikallisesti sovitut toimintakäytännöt (esimerkiksi vahvistettu toimintaohje) ja toiminnan periaatteiksi sovitut yhteiset arvot. Perhehoitolain tarkoituksena on turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen perhehoito. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. (PHL 1§)

3.1 Palvelulupaus

Lastensuojelun sijaishuoltoa tarvitsevalle lapselle taataan mahdollisuus päästä hänen tarpeitaan vastaavaan sijaisperheeseen, sikäli kuin sijaisperheratkaisu on lapsen edun mukainen. Maakunnalla on suunnitelmallisen lastensuojelun perhehoidon kokonaisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen yhtenäinen ohjausmalli ja sitä tarkentava toimintaohje. Sijaishuollon tarpeen arviointi, sijaisperheen valinta ja sijaishuollon aikainen työskentely aina sijaishuollon päättämiseen saakka ja jälkihuollossa toteutetaan kaikkien osapuolten yhteistyössä. Yhtenäiset ja vahvistetut laatukriteerit ohjaavat sekä maakunnan omana palveluntuotantona, että ostopalveluina tuotettua toimeksiantosuhteista perhehoitoa. Perhehoidon turvallisuudesta, kaikkien osapuolten osallisuudesta, lapselle tärkeiden ihmissuhteiden jatkuvuudesta ja toiminnan ennakoitavuudesta pidetään huolta.

3.2 Lastensuojelun perhehoidon palvelukuvaus

Lastensuojelun perhehoitoa on toimeksiantosuhteinen sijaisperhehoito ja luvanvarainen ammatillinen perhekotihoito. Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto (LsL 50§). Perhehoidon tavoitteena on turvata lapselle perheenomainen ja hänen tarpeitaan vastaava perhehoito. Perhehoidossa lapsella on mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin sekä pysyviin ihmissuhteisiin. Perhehoidon tulee edistää lapsen perusturvallisuutta ja sosiaalisia suhteita. Lapsen etu on määräävä tekijä harkittaessa sijaishuoltopaikan soveltuvuutta. Lapsen

---

läheisverkostosijoituksen mahdollisuus on aina selvitettävä huostaanottoa ja sijaishuoltoa valmisteltaessa (LsL 32§). Perhehoitoa suunniteltaessa, siitä päätettäessä ja sitä toteutettaessa on käytettävä yksilökohtaista harkintaa, jotta lapsen kehitystä voidaan parhaiten tukea.

Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen edellyttää perhehoidon monimuotoisuutta. Perhehoitoa tarvitaan lyhytaikaisesti ja kriisisijoituksiin, eri-ikäisille lapsille sekä lapsen uskonnolliset, kulttuuriset ja kielelliset tarpeet huomioivasti. Sekä perhehoitoa että tukea lapselle ja perheille tulee olla saatavilla lähellä lasta ja hänen perhettään. Perhehoito on osa sijaishuollon ja laajemmin lastensuojelun kokonaisuutta. Maakunnallisesti on oltava käytettävissä monialaista osaamista perhehoidon erilaisissa arvioinneissa ja tuessa.

Perhehoidon tuottamista ja järjestämistä ohjataan yhtenäisenä maakunnan sijais- ja jälkihuoltona. Perhehoidon eri osapuolten roolit ja vastuut on kuvattu selkeästi maakunnallisessa ohjausmallissa ja käytännön toteuttamiseen on maakunnan toimijoilla käytössään ohjausmallia täydentävä toimintaohje, jota päivitetään vuosittain. Jotta palvelulupaukseen päästään, on perhehoidolla oltava riittävät resurssit ja tarvittavasta erityisosaamisesta huolehditaan. Kokemusasiantuntijatoiminta on kiinteästi ja suunnitelmallisesti perhehoidon työntekijöiden rinnalla.

3.3 Perhehoitoa ohjaavat arvot

Yhteiset tavoitteet ja työtä ohjaavat periaatteet antavat sekä hallinnon että perhehoidon työntekijöille ne puitteet, joissa työtä tehdään, johdetaan ja suunnitellaan. Tärkeää on, että yhteisen vuoropuhelun kautta määritellään perhehoidolle päämäärä, joka on sopusoinnussa koko organisaation toiminnan päämäärän kanssa. Työtä ohjaavat periaatteet ja arvot tulee olla yhdessä sovittuja ja sellaisia, joihin kaikki työntekijät voivat sitoutua. Arvokeskustelu ja asetettujen arvojen konkretisointi käytännön toimintaan tulee jokaisen työyhteisön käydä keskuudessaan läpi, sillä yhteisiin arvoihin sitoutumista ei tapahdu vain lukemalla ne paperista.

Maakunnalliseen ohjausmalliin kirjatut perhehoitoa ohjaavat arvot ja tavoitteet on työstetty yhteiskehittämissäpäivissä. Siellä todettiin, että on tärkeää, että kaikki toimijat tukeutuvat samoihin arvoihin – kaikki pitää saada mukaan kehitykseen ja toimintaan. Perhehoidon päämäärää ei

---

sisäistetä lukemalla, vaan on ymmärrettävä millaisia arvoja ja periaatteita sen takana on. Päämäärä ja tavoitteet on helpompi tunnistaa, kun ne on ilmaistu ymmärrettävällä kielellä, ja kun käytännön työssä sanat ja teot ovat yhdenmukaisia. Päämäärää ei saavuteta kerralla, vaan luomalla osatavoitteet, joiden kautta päämääräkin lopulta toteutuu.

Pohjois-Savon maakunnan perhehoito perustuu seuraaviin arvoihin ja toimintaperiaatteisiin:

1. Hyvä perhehoidon kokonaisuus huomioi ja vastaa kunkin lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin.
2. Perhehoidon toiminta perustuu luottamukseen, on avointa ja läpinäkyvää.
3. Perhehoito on kaikkia osapuolia kunnioittavaa ja turvallista.
4. Perhehoidon toiminta mahdollistaa kaikissa vaiheissaan kaikkien osapuolten osallisuuden ja kuulluksi tulemisen.
5. Perhehoidolle on maakunnan alueella yhdenmukaiset ohjeet ja toimintatavat, jotka takaavat yhdenvertaisen kohtelun.

Nämä konkretisoituvat perhehoidon arjessa seuraavasti:

1. Hyvä perhehoidon kokonaisuus huomioi ja vastaa kunkin lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin.

Lapsen ja perheen tarvitsema tuki on arvioitu ja palvelut suunniteltu yhteisen arvioinnin pohjalta. Lapselle, lapsen vanhemmille ja sijaisperheelle turvataan tuki, jota he yksilöllisesti tarvitsevat. Sijaishuoltoapaikan valinnassa yksilöllisyyden huomioiminen edellyttää tiivistä yhteistyötä, jotta sijoitetun lapsen tarpeet on tunnistettu ja sijaisvanhemmat pystyvät yhdessä työntekijöiden kanssa arvioimaan, millaiselle lapselle he pystyvät tarjoamaan kodin. Jokaisella lapsella on oikeus rakkauteen ja tunteeseen, että kuuluu perheeseen.

Tarjottavan tuen ja täydennyskoulutuksen on vastattava sijaisperheiden yksilöllisiin tarpeisiin. Maakunnallisen perhehoidon järjestämisessä huomioidaan yhdenvertaisen kohtelun ohella mahdollisuus suunnitella perheiden tuki yksilöllisesti.

2. Perhehoidon toiminta perustuu luottamukseen, on avointa ja läpinäkyvää.

Vastuut ja työnjaot perhehoidon eri toimijoiden kesken on kuvattu selkeästi ja ne ovat kaikkien nähtävillä. Turvallisuus ja kunnioitus synnyttävät luottamusta. Luottamukseen päästään yhteistyön

---

kautta. Yhteistyössä tarvitaan rohkeutta ottaa puheeksi asioita ja tunteita. Avoimessa vuoropuhelussa, jossa asioista puhutaan suoraan, asioiden oikeilla nimillä, asetetaan yhteiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Asiakassuunnitelmat (myös vanhemmille) selkiinnyttävät kokonaisuutta. Kaikki osalliset otetaan mukaan neuvotteluun ja tuetaan kaikkien kuulluksi tulemista.

3. Perhehoito on kaikkia osapuolia kunnioittavaa ja turvallista.

Perhehoidon tulee olla turvallista kaikille osapuolille. Yhteisesti sovitut toimintatavat turvaavat lapselle ja perheille fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden. Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyy kuulumisen tunne. Sijoitettuna olevalle lapselle on tärkeää kokea kuuluvansa perheeseen tasa-arvoisena perheenjäsenenä. Sijoitetulla lapsella on monta kotia. Turvallisiin ihmissuhteisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Lähtökohta on hyväksyntä, jokaisen ihmisarvon kunnioitus. Koulu yhteisössä tai kaverisuhteissa lapsi voi tarvita erityistä tukea, mutta lasta ei saa leimata sijoituksen vuoksi.

4. Perhehoidon toiminta kaikissa vaiheissaan mahdollistaa kaikkien osapuolten osallisuuden ja kuulluksi tulemisen.

Sekä kehittämistyössä että perhehoidon toteuttamisessa kaikilla lapsilla ja nuorilla pitää olla oikeus osallisuuteen. Tärkeää on kehittää järjestelmä, jossa ollaan samassa veneessä. Lapsilla ja nuorilla on oltava väylä, missä uskaltaa tuoda mielipiteensä esiin ilman lojaliteetti ongelmia. Yhteinen näkemys on tärkeä saada yksityisten näkemyksen rinnalle.

Perhehoidon toteuttamisen kussakin vaiheessa: valmistauduttaessa perhehoitoon, perhehoidon aikana, sen päättämisen vaiheessa ja jälkihuollossa, on erikseen mietittävä osallisuutta tukevat ja mahdollistavat keinot. Lapsen on mahdollista kokea itsensä osalliseksi, kun hän saa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti olla mukana tekemässä elämäänsä liittyviä suunnitelmia ja päätöksiä. Osallisuuden kokemista edeltää kokemus arvostetuksi tulemisesta. Vahvuuksien näkeminen ja niiden vahvistaminen rohkaisee osallistumaan ja toimimaan.

Perhehoidon toimintatapojen tulee mahdollistaa riittävästi läsnä olemista, kohtaamista, kaikille osapuolille.

Osallisuudesta voidaan lausua periaatteita, mutta jokaisen lapsen ja perheen kohdalla osallisuuden toteutuminen on yksilöllistä ja työntekijän on kyettävä tukemaan sitä eri tavoin eri tilanteissa. Lapsen kokemaan osallisuuteen vaikuttavat hänen yksilölliset ominaisuutensa ja kokemuksensa. Lapsen kanssa ajan viettäminen, läsnäolo ja lapseen tutustuminen on peruslähtökohta. Aikuisilla, jotka lapsen ympärillä ovat, on oltava ymmärrys lasten tarpeista. Tärkeää on lapsen tahdon ja edun huomioon ottaminen.

Perhehoidossa olevan lapsen osallisuuden kokemukseen vaikuttavat kodin sosiaaliset ja tunnesuhteet, vuorovaikutuksen tavat ja laatu sekä hänen aiemmat kokemuksensa. Tärkeää on tukea lapsen ja hänen vanhempiansa, sisarustensa ja muiden läheistensä välistä yhteydenpitoa, jotta sosiaaliset suhteet säilyvät. Sijaisvanhempi ja perheen muut jäsenet voivat omalla toiminnallaan tukea lapsen ja hänen läheistensä osallisuutta.

Yleisesti ottaen osallisuutta voidaan lisätä huomioimalla muun muassa se, että lapsi tai nuori ymmärtää häntä koskevien toimenpiteiden merkityksen ja hänelle kerrotaan ymmärrettävästi häntä koskevista asioista. Erityisesti siirtymävaiheissa ja työntekijän vaihtuessa tiedon merkitys on suuri osallisuuden toteutumisen kannalta. Kunnioitus ja turvallisuus kaikkien osapuolten osalta toteutuu vasta sitten, kun uskaltaa käyttää osallisuuttaan.

5. Perhehoidolle on maakunnan alueella yhdenmukaiset ohjeet ja toimintatavat, jotka takaavat yhdenvertaisen kohtelun.

Koko maakunnan alueella on käytössä yhteinen vahvistettu perhehoidon mallinnus ja toimintaohje, joiden päivittämisestä pidetään huolta. Yhdenvertaisen kohtelun periaate toteutuu perhehoidossa ja tukea sijoitetuille lapsille, vanhemmille ja sijaisperheille on samantarvoisesti saatavilla. Tuki on kuitenkin räätälöity lapsen ja perheiden yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi. Tuen tarpeiden arvioimiseksi on käytössä yhdenmukaiset arviointimenelmät. Perhehoidon eri toimijoiden roolit ja vastuut on kuvattu ja maakunnan alueella esimerkiksi palkkiot, kulukorvaukset, palkkioiden porrastus, vapaan järjestelyt on määritelty maakuntamallia tarkentavassa maakunnan yhteisessä toimintaohjeessa tai linjattu kansallisesti.

Yhtenäiset toimintatavat ja maakunnallinen järjestämispohja turvaavat oman sosiaalityöntekijän tavoitettavuutta kaikille samanlaisena. Jotta perhehoidolle asetetut tavoitteet ja arvot toteutuvat, on työntekijöiden resurssointi oltava riittävä. Samoin sijaisperheiden määrää on lisättävä monimuotoisuus huomioiden. Maakunnallinen sijaisperheiden rekrytointi ja valmentaminen helpottavat lapsen tarpeisiin vastaavan sijaisperheen löytämistä ja valmennettujen sijaisperheiden odotusajan lyhenemistä.

- ✓ **Maakunnan perhehoidon tulee turvata lapselle ja hänen perheilleen yksilöllisiin tarpeisiin vastaava apu ja tuki. Palveluiden tulee olla saatavilla yhdenvertaisesti.**
- ✓ **Perhehoidon tulee olla turvallista kaikille osapuolille. Suhteisiin ja luottamuksen rakentumiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.**
- ✓ **Yhteistyö on vahva pohja, jolle rakennetaan toiminta ja sen kehittäminen.**
- ✓ **Perhehoidon palvelulupaus on osa maakunnan palvelustrategiaa ja tukee maakunnan vision toteutumista.**
- ✓ **Yhteensovittavaa johtamista ja toimintakulttuurin muutosta systeemiseen tarvitaan.**

---

4 Perhehoidon palvelurakenne Pohjois-Savon maakunnassa

Lasten, nuorten ja perheiden erityistason ja vaativan tason palvelut edellyttävät moniammatillista erityisosaamista ja laajaa yksilöllistä yhteistyötä sekä kuntiin jäävien palvelujen, sote- ja perhekeskusten sekä erityis- ja vaativimman tason toimijoiden kesken. Erityisesti lasten ja perheiden palveluissa jatkuvuus ja työntekijöiden pysyvyys on tärkeää. Laadukkaan palvelun takaamiseksi tarvitaan eheitä hoito- ja palveluketjuja, näyttöön perustuvia käytäntöjä ja hoitomuotoja sekä jatkuvuutta. Tämän kaltaisen toiminnan on valinnanvapauden suunnittelussa kuvattu sopivan maakunnan liikelaitoksen toiminnaksi. Jo aiemmin pienet yksiköt ovat osoittautuneet haavoittuviksi ja niiden osaamisen turvaaminen ja ylläpitäminen on todettu vaikeaksi toteuttaa ja varmistaa.

Lastensuojelun palveluiden, erityisosaamisen ja riittävien toimintaedellytysten turvaamiseksi ja kehittämiseksi lastensuojelun palveluista muodostetaan yksi maakunnallinen resurssiyksikkö, jossa on lastensuojelun avohuolto sekä sijais- ja jälkihuolto. Perhehoidon tuottamista ja järjestämistä johdetaan, ohjataan ja valvotaan yhtenäisenä maakunnan sijais- ja jälkihuoltona. Sijais- ja jälkihuollon palveluita tuottava henkilöstö kootaan yhteen verkostomaisesti toimivaan kokonaisuuteen, joka vastaa maakunnan palveluista. Organisointi vahvistaa erityisosaamista ja tuen saantia. (liite 1)

4.1 Maakunnallinen perhehoito

Maakunta vastaa siitä, että lastensuojelun perhehoitoa tarjoavia perheitä tai ammatillisia perhekoteja on saatavilla määrällisesti ja laadullisesti riittävästi koko maakunnan alueella ja perheet pystyvät vastaamaan lasten ja nuorten erilaisiin tarpeisiin. Tulevan maakunnan on määriteltävä visiossaan perhehoidon tavoitetila. Lapsella/nuorella on lakisäätien (Lsl 50 ja 54 §) oikeus saada sijaishuoltopaikka mahdollisimman läheltä omaa kasvuympäristöään, verkostojaan ja ihmissuhteitaan sekä perhehoidon ensisijaisuuteen. Sijaishuoltopaikan valinnassa on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta.

Maakunta koordinoi tarpeen mukaista perhehoitoa omana palvelutuotantona ja käyttäen kilpailutuksen tai neuvottelumenettelyn kautta valittuja yksityisiä palveluntuottajia. Kaikilta sijaishuoltopaikoilta edellytetään toiminnalle asetettuja lain mukaisia laatuvaatimuksia ja maakunnan alueella yhteisesti vahvistettujen ohjausmalliin ja toimintaohjeeseen kirjattujen periaatteiden noudattamista. Yksityinen, ammatillinen perhekotitoiminta on Aluehallintoviraston luvanvaraista toimintaa. Perhekotien toiminta on sijaisperhetoiminnan kaltaista, mutta ammatillisuutta vaativaa toimintaa. Kilpailutus tai muu vastaava neuvottelumenettely, hankintasopimus ja kunkin lapsen yksilöllinen asiakassuunnitelma ja siihen asetetut tavoitteet määrittävät toimintaa.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää kiireellisen sijoituksen tarpeessa olevien lasten mahdollisuuteen päästä perhehoitoon laitoshoidon sijaan. Maakunnallisen perhehoidon päivystysjärjestelmän/päivystysringin toiminnasta vastaa maakunnallinen sijais- ja jälkihuolto. Maakunnallisesti järjestetään myös lyhytaikainen perhehoito.

Sijais- ja jälkihuollon palvelut keskitetään yhteen tiimiin, joka toimii verkostomaisesti maakunnan eri alueilla. Huostaanotetun ja sijaishuoltoon sijoitetun lapsen asioiden hoitaminen siirtyy avohuollosta sijais- ja jälkihuoltoon. Lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät perhehoidon (sijaishuollon) aikana toimivat aluepohjaisesti avohuollon tiimien tapaan, mutta joustavasti kuitenkin huomioiden lapsen ympärille muodostuvan tiimin tarkoituksenmukaisen muodostumisen. Lapsen asioista vastaava työntekijä ja sijaisperheen vastuutyöntekijä toimivat tiiviinä työparina.

Asiakasmäärätietojen pohjalta määritetään tiimien koot. Tärkeää on, että lapsen asioista vastaavalla työntekijällä on riittävästi aikaa lapsen tapaamisiin ja että hän on lapsen tavoitettavissa. Samoin sijaisperheen työntekijällä tulee olla aikaa tapaamisiin ja tuen järjestämiseen tai toteuttamiseen. Luottamussuhteen rakentaminen lisää tavoitteeksi asetettua perhehoidon turvallisuutta. Perhehoidon ennakkovalmennusta, täydennyskoulutusta ja tukea tulee tarjota ja toteuttaa perheiden yksilölliset aikataulut huomioiden. Ennakkovalmennuksesta, perhehoidon tuesta ja täydennyskoulutuksesta vastaavilla työntekijöillä tulee olla lupa, kiinnostus ja mahdollisuus joustavaan työaikaan.

Talentia on suosittanut, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä olisi korkeintaan 40 lapsiasiakasta. Helsinki on pilotoinut perhehoidossa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen vastuutyöntekijän työparimallia. Pilotoinnin kokemusten pohjalta he ovat päätyneet, että noin 35 sijaisperhettä yhtä perheen vastuutyöntekijänä toimivaa sosiaaliohjaajaa kohden on maksimimäärä, jos halutaan varmistaa laadukkaasti käyntien määrä sijaisperheissä. Kuopion kaupungissa lastensuojelun avohuollon systemisen toimintamallin pilotoinnissa sosiaalityöntekijän asiakasmäärä on pidetty noin 30 asiakaslasta/työntekijä, jotta systeminen työskentely on ollut mahdollista.

- Maakunnan perhehoidossa **sosiaalityöntekijän asiakasmäärä voi maksimissaan olla 30 asiakaslasta**, jotta perhehoidon laatu turvataan. **Sijaisperheen vastuutyöntekijällä voi olla maksimissaan 35 sijaisperhettä.**

Siirtymä avohuollon työntekijältä perhehoidon työntekijälle tulee tehdä niin, että tiedon siirto varmistetaan ja tämän lisäksi työntekijävaihdokset lapselle sekä hänen vanhemmilleen tehdään "saattaen vaihtaan". Siinä vaiheessa, kun huostaanottoa ja sijaishuoltoapaikkaa valmistellaan tai läheissijoituksen mahdollisuutta kartoitetaan, avohuollon työntekijän rinnalle lapsen tiimiin tulee sosiaalityöntekijä perhehoidosta. Systeminen toimintamalli tukee sitä, etteivät kaikki lapsen ympärillä olevat työntekijät vaihdu kerralla ja aina on tavoitettavissa joku, joka tietää perheen tilanteesta. Perhehoidon työntekijöille tulee koulutuksella taata dialogisen työskentelyn valmiudet ja vahva ymmärrys kiintymykseskeisestä vanhemmuudesta ja systeemisydestä.

Sosiaalityöntekijöiden lisäksi maakunnallisessa sijais- ja jälkihuollossa toimii muunkin koulutuksen saaneita ammattilaisia. Sosiaaliohjaajat toimivat sijaisperheiden vastuutyöntekijöinä ja tukityöntekijöinä. Systemisen toimintatavan tueksi perhehoidossa tulee olla perheterapeuttikoulutuksen saaneita työntekijöitä. Psykologin työpanoksella varmistetaan erityisosaamisen lisääminen erityisesti kiintymyssuhdekysymyksiin liittyvissä asioissa sekä SISUKAS-tiimien käynnistäjinä sosiaalityöntekijän rinnalla. Maakunnallisessa sijais- ja jälkihuollossa toimivat moniammatilliset tiimit ovat vastuutyöntekijöiden työn tukena ja omalta osaltaan lisäävät perhehoidon erityisosaamista. SISUKAS-toiminnan tarvitsema erityisopetuksen ja testaavan

---

psykologin työpanos tulee oppilashuollosta. Konsultoiva SISUKAS-toimintaan perehtynyt työntekijä on maakunnan perhehoidon työntekijä (lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja tarvittaessa psykologi)

Sijais- ja jälkihuoltoa tuottavassa henkilöstössä työskentelee perhehoidon

kokemusasiantuntijoita:

- Sijaisvanhempia, joilla on sosiaalialan koulutus sekä PRIDE-valmentajan pätevyys sekä tämän lisäksi ainakin yhdellä kokemus läheissijaisvanhempana toimimisesta
- Perhehoidossa varttuneita kokemusasiantuntijoita, joilla on sosiaali- tai nuorisotyön alan koulutus (vähintään 2 henkilöä)
- VOIKUKKIA-vertaisohjaajia ja -tukihenkilöitä, joilla on sosiaalialan koulutus (vähintään 2 henkilöä)

Kokemusasiantuntijat ovat mukana sekä tuen ja erilaisten vertaisryhmätoimintojen toteuttamisessa että perhehoidon kehittämistoiminnassa.

Maakunnallisesti organisoidaan kerran vuodessa säännöllisesti järjestettävä lasten Salapoliisipäivä. "Salapoliisipäivässä lapset pääsevät itse aikuisten rinnalle kehittämään lastensuojelua ja vaikuttamaan." (<https://pesapuu.fi/toiminta/lapset-ja-nuoret-kehittajina/lapset/>)

Perhehoidon ryhmämuotoista vertaisarviointia toteutetaan säännöllisesti niin, että jokainen 14-21-vuotias perhehoidossa oleva nuori sijaisvanhempineen osallistuu vertaisarviointitilaisuuteen ja siihen liittyvään palautetapaamiseen. Tavoitteena on, että ensimmäinen tapaaminen toteutetaan, kun noin puoli vuotta sijoituksesta on kulunut. Ryhmämuotoista vertaisarviointia toteutetaan säännöllisin väliajoin koko perhehoidon ajan. Vertaisarviointitoiminta on vielä kehitteillä olevaa toimintaa ja pilottien kokemusten pohjalta määritellään tiheys, jolla vertaisarviointia on syytä tehdä.

Pohjautuu: Maakunnan perhehoidon ohjausmalli, Posote-valmistelu ja P-S lastensuojelun kehittämissyksikkötyö, valtakunnallinen ohjaus ja mallinnokset

Kuva 7 Pohjois-Savon perhehoidon organisaatorakenne.

Maakunta ylläpitää yhdessä muiden palveluntuottajien kanssa ajantasaisia perhehoitajien rekistereitä ja huolehtii, että sijaisperheitä on riittävä määrä maakunnan lasten tarpeisiin. Maakunnallisen sijais- ja jälkihuoltoyksikön työntekijät järjestävät tarvittavaa ja yksilöllisen tarpeen huomioivaa tukea sekä sijaishuoltovanhemmille että syntymävanhemmille ja huolehtivat tarvittavasta täydennyskoulutuksesta joko omana toimintana tai ostopalveluina. Maakunta tekee toimeksiantosopimuksen yhdessä perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa. Perhe voi olla maakunnan valmentama, (muualla valmennettu) tai yksityisen palveluntuottajan valmentama sukulais- tai läheisperhe tai muu sijaisperhe.

Maakunnallisen sijais- ja jälkihuollon työntekijät vastaavat ennakoivalmennuksesta ja sijaishuollon rekrytoinnista monimuotoisen perhehoidon tarpeisiin (lyhytaikainen perhehoito, nuoruusikäisten perhehoito, monikulttuurisuus, sateenkaariperheet, vahvasti tuettu perhehoito). Työntekijät valmentavat ja tukevat myös sukulais- ja läheisperheitä. Tämä edellyttää, että kaikki

---

sosiaalityöntekijät ovat perehtyneet PRIDE-valmennuksen sisältöön, yhteisen arvioinnin periaatteisiin ja vanhemman/sijaisvanhemman valmiuksiin pohjaavaan arviointiin. PRIDE-valmentajakoulutuksen käyminen antaa valmiudet sekä valmennukseen, odotusajan sekä sijoituksenaikaiseen täydennyskoulutukseen ja jatkuvan yhteisen arvioinnin tekemiseen yhdessä perheiden kanssa. Rekrytointi on maakunnassa erikseen vastuutettu. Sijaisperheiden resurssia ylläpidetään PERHO-ohjelman avulla.

Perhehoidon prosessien kuvaukset ja vaiheet on kuvattu Perho-hankkeen loppuraportissa.

Perhehoidon laadun turvaaminen ja suhteellisen määrän lisääminen edellyttävät monialaista osaamista. Vahvasti tuettua perhehoitoa tarvitaan entistä enemmän vastaamaan sijoitettujen lasten tarpeisiin.

4.2 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on vastuu lainsäädännön toteutumisesta perhehoidossa. Sosiaalityöntekijällä on kokonaisvastuu lapsen asiakasprosessista: hän määrittelee yhteiset tavoitteet sekä koordinoi roolit ja vastuut. Punaisena lankana kaikessa on lapsen etu - perheen jälleenyhdistäminen tai pysyvyyden luominen. Hän perehtyy lapsen elämän kokonaistilanteeseen ja tekee tarvittavat kirjaukset asiakastietojärjestelmään. Hän on vastuussa asiakassuunnitelmien tekemisestä lapselle ja vanhemmille. Asiakassuunnitelmat on tarkistettava tarvittaessa ja vähintään kerran vuodessa (Lastensuojelulaki 30 § 2 mom). Sijais- ja jälkihuollon sosiaalityöntekijä vastaa huostassa olevien lasten osallisuudesta, sijaishuollon järjestämisestä ja päätöksistä sekä niiden toimeenpanosta. Sosiaalityöntekijä työskentelee lapsen, lapsen vanhempien ja lapsen asioissa toimivan läheis- ja viranomaisverkoston kanssa. Työskentelyn tavoitteena on turvata lapsen kasvu, kehitys ja huolenpito sijoituksen aikana ja mahdollisuuksien mukaan pyrkiä perheen jälleenyhdistämiseen.

Lapsen asioista vastaava työntekijä tekee päätökset myös lapsen yhteydenpidosta. Nuoret kokemuskuulijat pitivät tärkeänä, että yhteydenpidossa pitää kuulla lapsen mielipide ja yhteydenpitoa pitää valvoa. Nuoret korostivat, että aikuisten ja ammattilaisen välit eivät saisi vaikuttaa lapsen yhteydenpitoon. Nuorella pitää olla lupa pitää yhteyttä, muihinkin kuin omiin

---

vanhempiinsa tai muihin aikuisten läheiseksi olettaisiin ihmisiin. Lasta ei saa rangaista yhteydenpitoa rajoittamalla. Sosiaalityöntekijän täytyy kuitenkin tarkasti miettiä, että onko yhteydenpito turvallista lapselle – ”Onko vanhempi esimerkiksi kännissä kotona?” Tapaamisen jälkeen lapsen oireilu ei tarkoita aina trauman aktivoitumista, taustalla olla myös esimerkiksi ikävä, johon lapsella pitää olla oikeus. Tästä olisi sosiaalityöntekijän tärkeää antaa tietoa lapsen ympärillä oleville aikuisille. (Nuorten kokemuskuulijoiden tapaaminen 20.3.2018.)

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä järjestää lapselle hänen tarvitseman tuen ja kokoaa moniammatillisen tiimin lapsen tarpeita vastaavaksi. Sosiaalityöntekijä tekee tiivistä yhteistyötä lapsen ympärillä olevan verkoston kanssa (sijaisperhe, sijaisperheen työntekijä, vanhempien työntekijä, koulu, päivähoito). Maakunnan sijais- ja jälkihuollon työntekijänä hänellä on perhehoidon erityisosaamista ja hän toimii verkostomaisesti eri puolilla maakuntaa, lähellä lasta ja perhettä ja heidän ympärillään toimivia peruspalvelujen työntekijöitä.

4.3 Sijaisperheen vastuutyöntekijä

Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi maakunnan on nimettävä perhehoitajalle jokaista lasta varten vastuutyöntekijä (Perhehoitolaki 15§). Sijaisperheen vastuutyöntekijänä toimii maakunnallisesti organisoidun perhehoidon sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä. Hän on osa lapsen tiimiä. Sijaisperheelle nimetty vastuutyöntekijä voisi olla sama työntekijä, joka toimii sijaisperheiden valmentajana. Ennakkovalmennuksen aikana syntynyt luottamus ja tutuus helpottavat yhteistyötä lapsen sijoituksen valmistelussa ja tuen sekä täydennyskoulutuksen järjestämisessä.

Sijaisperheen vastuutyöntekijä järjestää sijaisvanhemmille näiden tarvitsemaa tukea (koulutukset, työnohjaus, vertaisryhmät, mentorointi), huolehtii etteivät sijaisvanhemman tarpeet jää toissijaisiksi ja valvoo etujen toteutumista (esimerkiksi palkkiot ja korotukset). Hän pitää yhteyttä myös asiakassuunnitelmien ulkopuolella ja järjestää matalan kynnyksen tapaamisia koko perheen kanssa. Sijaisperheen vastuutyöntekijä tapaa myös sijaisperheen biologisia lapsia.

Sosiaaliohjaajan rooli ja vastuut

Sosiaaliohjaajalla voi olla perhehoidon prosessissa monta eri roolia. Häneltä vaaditaan perhehoidon tuntemusta. Hän voi olla alkuvaiheessa tukena sekä vanhemmille, sijaisvanhemmille että perheiden lapsille, antaa lastenhoitoapua ja kasvatuksellista apua perhehoidon aikana, toimia sosiaalityöntekijän työparina sekä olla myös lapsen/nuoren oma työntekijä sekä sijoituksen aikana että jälkihuollossa.

Nuoren omana työntekijänä sosiaaliohjaaja on perillä nuoren elämästä, kuulumisista ja hänellä on nuorelle kahdenkeskistä aikaa. Nuoret pitivät tärkeänä, että oma työntekijä ottaa nuoren tosissaan ja tuntee tuen tarpeet. Työntekijään saa helposti yhteyttä ja nuori saa häneltä vastauksia. Työntekijä on nuoreen aktiivisesti yhteydessä. Nuoret toivovat, että kaikista asioista kerrotaan heille ajoissa ja varmistetaan, että nuori on ymmärtänyt ne oikein. Myös työntekijöiden vaihtumisesta on kerrottava etukäteen. Nuorelle on lisäksi kerrottava hänen oikeuksistaan ja millaista tukea tai palveluja hänen olisi mahdollista saada. (Nuorten kokemuskuulijoiden tapaaminen 20.3.2018.) (liite 2)

Nuoret pohtivat myös, voisiko oma työntekijää vaihtaa, erityisesti jälkihuollossa, sillä onnistumisen kannalta on keskeistä, että ”kemat pelaa”. Nuoret olivat sitä mieltä, että oma työntekijä voi tapauskohtaisesti olla myös sama henkilö kuin sijaisvanhemmilla tai syntymävanhemmilla. Monella oli kuitenkin kokemus, että yhteiset työntekijät ovat puolueellisia. Nuorten mielestä sillä ei ole merkitystä, mikä omatyöntekijä on ammatiltaan: ”Kaikki ovat samaa harmaata massaa.”

Sosiaaliohjaaja voi toimia myös valvotuissa tapaamisissa valvojana ja lapsen tukena sekä perhehoitajan ja biologisten vanhempien välisen yhteydenpidon apuna, ”viestinviejänä”. Nuoren oma työntekijä on myös mukana, jos työntekijä vaihtuu (”saattaen vaihto”).

4.4 Kokemusasiantuntijatoiminta

Perhehoidon tuessa ja kehittämisessä tulee olla mukana kokemusasiantuntijoita, joilla on jokin sisote-alan koulutus. Osa kokemusasiantuntijoista on mukana palkattuina työntekijöinä

---

maakunnallisessa perhehoidossa ja osa "keikkalaisia" esim. ryhmien ohjaajina. Toiminnan tulee olla systemaattista ja aidosti osallistavaa sekä tasavertaista.

Toiminnan kehittämistä tehdään yhdessä lasten, nuorten ja vanhempien kanssa. Salapoliisipäivät (<https://pesapuu.fi/toiminta/lapset-ja-nuoret-kehittajina/lapset/>) ja nuorten forumpäivät (<https://pesapuu.fi/toiminta/lapset-ja-nuoret-kehittajina/verkostotovat>) ovat esimerkiksi toimintatapoja yhteiskehittämiseen. Jokaisella sijoitetulla lapsella tulee olla mahdollisuus tuoda omat ajatuksensa esille ja antaa ylemmälle tasolle menevää palautetta. olla mukana ainakin nuori-, Voikukkia- ja perhehoitajakokemusasiantuntijat.

PRIDE-valmentajina toimii sijaisvanhempia, jotka ovat saaneet koulutuksen tehtävään. PRIDE-valmentajana toimii aina sosiaalityöntekijä-sijaisvanhempia -valmentajapari yhdessä.

PRIDE-ennakkovalmennus on pitkä prosessi ja sen aikana syntyvää yhteistyösuhdetta on tarkoituksenmukaista jatkaa sekä arvioitaessa lapsen tarpeisiin vastaavaa sijaisperhettä että sijoituksen aikaisessa tukityössä. Myös perheiden "odotusajan" työskentelyssä ennakkovalmennuksen aikana aloitetun prosessin jatkaminen omien valmiuksien vahvistamiseksi jatkuu saumattomammin kuin aloitettaessa uuden työntekijän kanssa. Valmentajille kerääntyy tietoa valmennukseen osallistuneista perheistä ja heidän tarpeistaan ja heidän vastuullaan on sijaisperheiden jatkokoulutusstrategian tekeminen maakuntaan vuosittain.

4.5 Valvonnan rooli ja vastuu

Perhehoidon valvontaa ohjaa sama lainsäädäntö kuin muutakin sijaishuoltoa, mutta perhehoidon erityisyys ohjauksen ja valvonnan kohteena liittyy perheen yksityiseen kotiin ja sen suojaan. Perhehoitajat kantavat julkisen huoltajan vastuuta ja vastuu voi kuormittaa perhehoitajaa ilman tukea ja ohjausta. Ohjausmallityöskentelyn aikana ovat valvonnan ja ohjauksen teemat tulleet aika ajoin esille, mutta kokonaisuus vaatii jatkokehittämistä. Pohjois-Savon LAPE-hankkeessa on pilotoitu nuorten vertaisarvioinnin mallia perhehoitoon. Malli vahvistaa sijoitettujen lasten kuulluksi tulemistä ja vertaisarvioijaksi koulutettu nuori voisi toimia työparina valvontatyötä tekeville viranomaisille.

Valvonnan tavat kirjataan konkreettisesti toimeksiantosopimukseen, jolloin ne ovat kaikkien tiedossa ja ovat systemaattisia, säännöllisiä, suunnitelmallisia ja yhdenvertaisia. Tällöin myös ahdistus ja pelko valvontaa kohtaan hälvenisi ja se tulisi luonnolliseksi osaksi perhehoitoa. Erikseen ovat syyperusteiset valvonnat, jotka suoritetaan, kun on aihetta epäillä laiminlyöntiä tms.

Valvojan tulee olla eri henkilö kuin lapsen asioista vastaava tai perheen sosiaalityöntekijä. Valvojan olisi hyvä tulla lastensuojelun prosessin ulkopuolelta. Hänellä tulee olla mandaatti toimia, jotta valvonta ei ole vain näennäistä. Tätä ajatusta tukee Posote III-valmistelussa esitetty maakunnan sosiaalipalvelujen ohjaus ja valvontatyön erillinen kokonaisuus.

Valvonta ei saa olla yksipuolista, vaan sitä tehdään yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa sijaisperheiden kanssa. "Valvontaan pitää olla riittävästi aikaa, jotta on aikaa olla, nähdä ja kuulla." Erityisen tärkeää valvonnassa on ymmärrys lapsesta (ikä, kehitystaso ja erityistarpeet) ja huomioida lapsen kuuleminen sekä osallistaminen lapsilähtöisesti.

"Tuettu perhehoitaja on valvottu perhehoitaja". Tuen ei pitäisi olla sijaisvanhemmille vain mahdollisuus, vaan tuen ja täydennyskoulutuksen vastaanottamiseen tulee velvoittaa kaikki sijaisperheet. Tietty "tukisetti" kuuluu kaikille sijaisvanhemmille, kuitenkin niin, että se ajoittuu lapsen ja perheen tarpeiden mukaisesti. Ennakoiva ohjaus eli rakenne, jossa mahdollisimman varhain havaitaan tuen tarpeita tai puututaan epäkohtiin, on ennakkollista valvontaa. Ohjausmallityöskentelyn aikana nousi pohdintaan ja esitettiin mietittäväksi: Voisiko perhehoitajillekin rakentaa vertaisarvioinnin? (vrt. mentori ≈ aktori)

4.6 Systemisyys ja monitoimijaisuus

Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen ihmissuhteiden ylläpitämistä. Perhehoidon työntekijöiden tulisi koordinoida ihmissuhdetyötä lapsen etu huomioiden ja koota tiimiin tarpeelliset asiantuntijat. Työntekijöiden tulee huolehtia lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja kiintymyksen tukemisesta. Kaiken tulee tapahtua lasta ja vanhempia kuullen.

Mallinnustyön aikana on tähdennetty, kuinka tärkeää on, että perhehoidossa olevan lapsen saatavilla on aina joku ihminen, joka tuntee hänet ja tietää hänen asioistaan ja jolla on aikaa ja

---

mahdollisuus tehdä päätös tai vaikuttaa niihin. Kun lapsen ympärillä olevien aikuisten yhteistyö sujuu, lapsi voi levollisemmin olla lapsi tai nuori, käydä läpi omaa kehitystehtäväänsä ja ottaa vastaan hoivaa ja huolenpitoa. Systeminen työote kiinnittää aiempaa enemmän huomiota vuorovaikutussuhteisiin.

Systemisyyden tulee läpäistä organisaatorakenne, työntekijöiden osaaminen ja työtavat. Niin systeminen toimintamalli kuin monitoimijaisuus edellyttää myös perhehoidon johtamiselta osaamista ja yhteensovittamista. Perhehoidon systemisten tiimien pilotoinnista Pohjois-Savon alueella on keskusteltu ja toivottu. Systemisesti organisoitu ja työskentelevä tiimi pystyy huomioimaan paremmin lapsen ympärillä olevien perheiden kokonaisuuden ja vastaamaan tuen tarpeeseen.

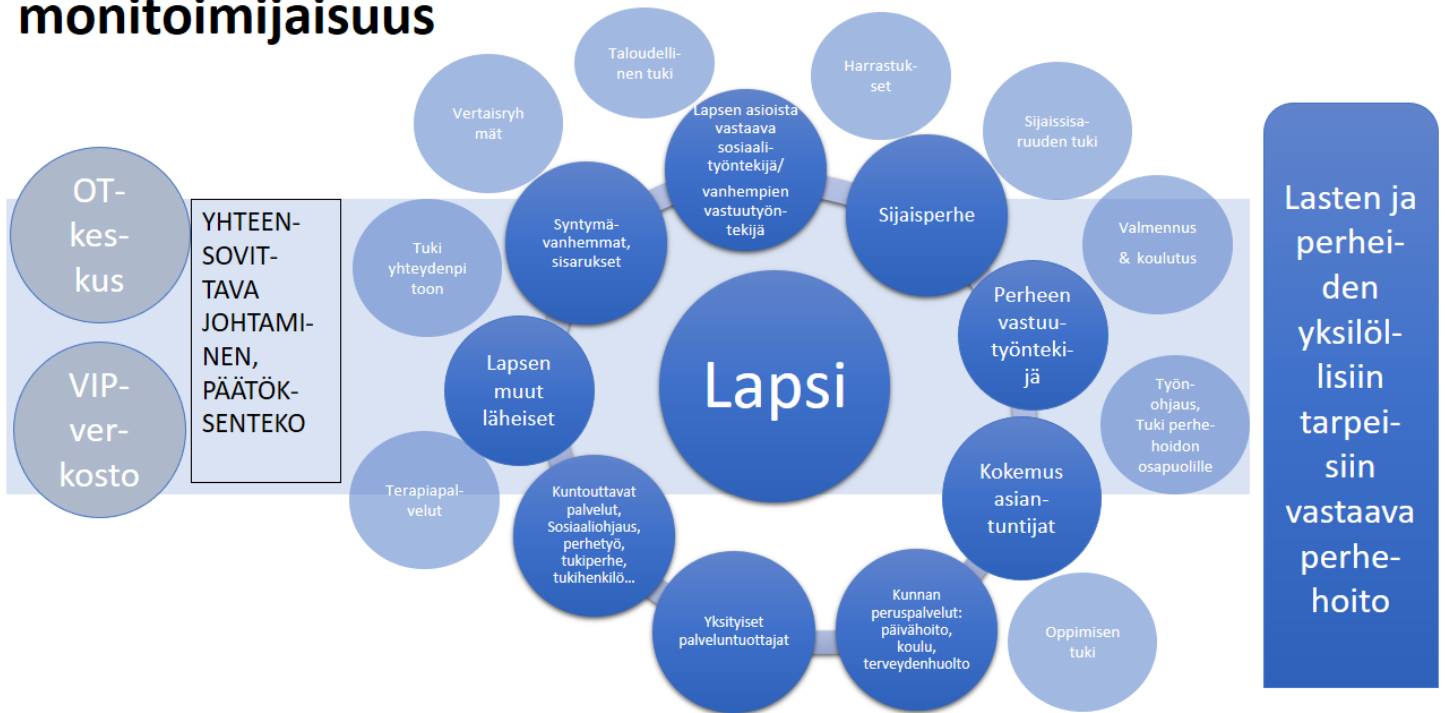
Systemisyys on kuitenkin muutakin kuin tiimirakenne. Perhehoidossa ollaan vähintään kahden perheen systemien kanssa tekemisissä ja tämän lisäksi ovat viranomaisverkostojen mukanaan tuomat systemit. Suhteet ja suhdetyö korostuu perhehoidossa. Sijaisvanhemmat ovat sanoneet, että PRIDE-ennakkovalmennus antaa oletuksen systemisestä työstä; sijaisvanhemmat ovat osa lapsen tiimiä. Käytännössä näin ei ole tapahtunut ja tämä on tullut yllätyksenä. Sijaisvanhemmilla on ollut usein ulkopuolisuuden tunne ja tämä mahdollisesti johtanut myös vastakkainasetteluun. Moniammatillinen ja systeminen työskentelyote tukevat vuorovaikutuksen vahvistamista eri osapuolten välillä.

Laajemmin perhehoito tulee nähdä osana lapsi- ja perhepalvelujen kokonaisuutta, jossa maakunnan sekä kunnan toimijoiden ja myös yksityisten palveluntuottajien tulee toimia saumattomasti yhteen yhden, yhteisen lasta ja perhettä koskevan suunnitelman aikaansaamiseksi. Tähän pääseminen vaatii vielä mm. tiedon siirtoa koskevien yhtenäisten toimintaohjeiden luomista maakuntaan. LAPE-kehittämistyön aikana on pilotoitu yhteistä suunnitelmaa lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon välisessä yhteistyössä.

Erityisesti neuvola, varhaiskasvatus, koulu ja kouluterveydenhuolto ovat lapsen elämässä kivijalkoja ja näiden toimijoiden pitäisi olla enemmän mukana, kun lapsen asioita käsitellään. SISUKAS-toimintamallin käyttöönotto selkeyttää yhteistoimintaa ja varmistaa sijoitetun lapsen

koulunkäynnin tuen ja yhteistoiminnan tämän tuen järjestämissä. Sijaisvanhemmalle on tärkeää saada kokemus siitä, että on osa lapsen tiimiä ja tulee kuulluksi.

MAAKUNNALLINEN PERHEHOITO – systeemisyy ja monitoimijaisuus

Kuva 8 Perhehoidon systeemisyy ja monitoimijaisuus

- ✓ **Perhehoidossa toimitaan perheiden yksityisissä kodeissa ja monien suhteiden verkostossa, jossa vuorovaikutussuhteiden toimivuudella on suuri merkitys.**
- ✓ **Perhehoidon tuottamista ja järjestämistä johdetaan, ohjataan ja valvotaan yhtenäisenä maakunnan sijais- ja jälkihuoltona.**
- ✓ **Sijais- ja jälkihuollon palveluita tuottava henkilöstö kootaan yhteen tiimiin, joka toimii verkostomaisesti alueilla.**
- ✓ **Roolit ja vastuut on selkeästi, yhteisesti ja avoimesti määritelty.**
- ✓ **Perhehoidon toteuttaminen on yhteistyötä, jossa tarvitaan niin ammatillista osaamista kuin kokemusasiantuntijutta.**

---

5 Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito

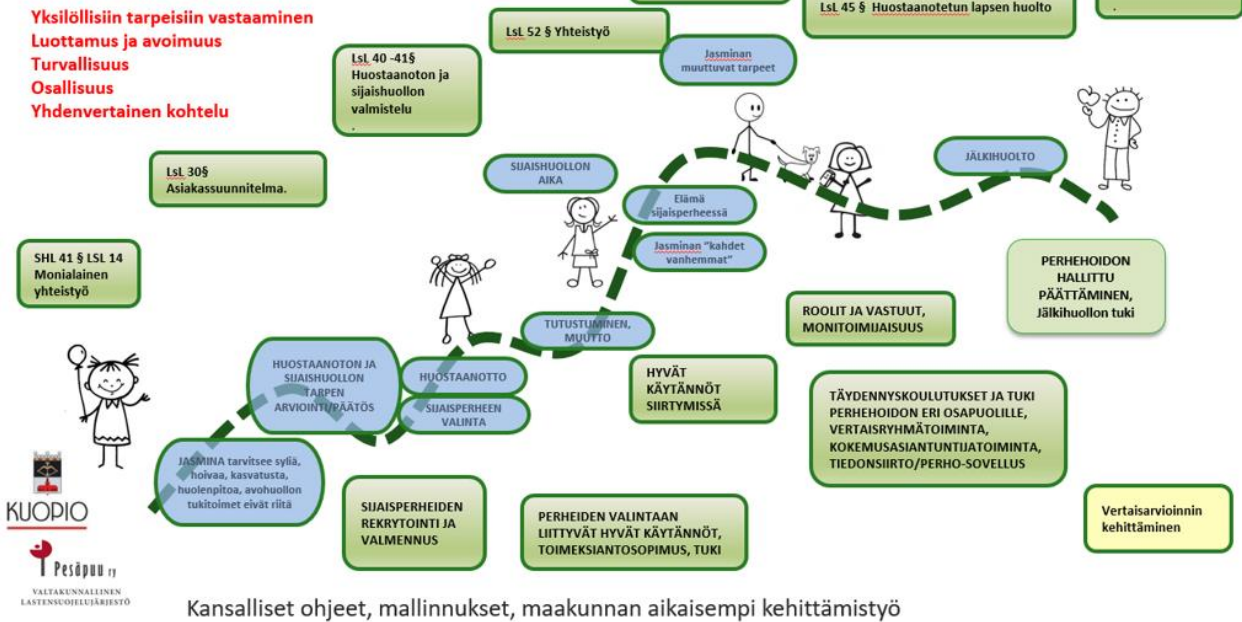
”Perhehoidossa lapsella on oikeus ja mahdollisuus elää turvassa.”

Lasten tekemät laatusuositukset perhehoitoon on otsikoitu *tavallista arkea ja kilttejä aikuisia*. *”Hyvässä sijaisperheessä lapsen kanssa leikitään yhdessä”*. Lasten mukaan *”on tärkeää, että lapsella on koti”* ja *”lapsi tarvitsee aikuisia, jotka ovat kilttejä”*. Lapset pitivät tärkeänä myös sitä, että *”aikuinen pitää lapsesta huolta”* ja että *”aikuinen haluaa lasta”*. Salapoliisit läheisineen ovat miettineet myös *”Turvallisen perhehoidon teesit”*. Niiden mukaan hyvä sijaisperhe huolehtii lapsen perustarpeista, siitä että lapsi saa ruokaa, lapsella on sänky ja lapsi saa harrastaa ja tehdä tavallisia lapsen elämään kuuluvia asioita: leikkiä, katsoa telkkaria, lukea, pelata, ulkoilla, syödä karkkia, käydä uimassa – eli tehdä lapsen mielestä mukavia asioita. (<https://pesapuu.fi/materiaalit/lasten-laatusuositukset-perhehoitoon/>)

Lapsen oikeudet muodostavat keskeisen pohjan laadukkaalle perhehoidolle. Kansallisen lastensuojelun laatusuosituksen periaatteet ovat turvallisuus, lapsen oikeus erityiseen suojeluun, osallisuus, avoimuus, luotettavuus, vuorovaikutus, lapsi- ja perhelähtöisyys sekä osaaminen. Kansalliset sijaishuollon laatukriteerit tullaan päivittämään THL:n toimesta vuoden 2019 alkuun mennessä ja niiden pohjalta tarkennetaan myös Pohjois-Savon maakunnan laadukkaan perhehoidon seurannan mittarit.

Perhehoidon ohjausmalli-työskentelyn aikana on työstyetty laatukriteereitä perhehoitoprosessin kolmen vaiheen kautta: perhehoidon alkaessa, perhehoidon aikana ja perhehoidon jälkeen. Perhehoidon ensisijaisuuteen ja vetovoimaisuuteen liittyen, ohjausmallityöskentelyn aikana pohdittiin lastensuojeluun ja perhehoitoon liittyviä mielikuvia. Maakunnalliseen toimintatapaan siirryttäessä myös tiedottaminen ja mainonta voi yhtenäistyä, esim. maakunnallinen Ajoissa kotiin-kampanja. Tässä yhteistyö tukiperhetoiminnasta vastaavien ja sijaisperheitä rekrytoivien työntekijöiden välillä tulee olla tiivistä, koska useat perheet toimivat ensin tukiperheinä ja sen jälkeen sijaisperheinä.

Lapsen hyvä perhehoidon aika

Kuva 9 Lapsen perhehoidon prosessi

5.1 Ennen perhehoitoa ja perhehoidon alkaessa

Rekrytointi

Perhehoidon määrän ja monimuotoisuuden lisäämiseksi maakunta luo rekrytointistrategian. Siinä ennustetaan perhehoidon tarve määrällisesti ja monimuotoisuuden osalta. Rekrytoinnissa on kyttävä kertomaan, millaiseen tehtävään perheitä kutsutaan.

- Maakunnalla on yhteinen rekrytointistrategia
- Maakunnalla on käytössään yhteisesti tuotetut yhtenäiset rekrytointi- ja info-materiaalit.

Ennakkovalmennus

Sijaisperheille järjestetään ennakkovalmennus ennen lapsen sijoitusta, myös läheissijaisvanhemmuutta harkitseville. Ennakkovalmennus on tärkeä vaihe onnistuneelle perhehoidon prosessille. Ennakkovalmennus antaa mahdollisuuden saada tietoa, pohtia ja lisätä omia valmiuksiaan ja luo pohjan sijaisvanhemman identiteetin rakentumiselle.

PRIDE-ennakkovalmennus on sijaisvanhemmuutta harkitseville tarkoitettu ryhmämuotoinen prosessi, jonka aikana kasvetaan kohti sijaisvanhemmuutta. PRIDE-ennakkovalmennus on ollut Suomessa käytössä jo yli 20 vuotta ja sen on käynyt noin 12 000 henkilöä. PRIDE-ennakkovalmennuksen on koettu vastaavan hyvin sille asetettuun tavoitteeseen auttaa sijaisvanhemmuutta harkitsevia tekemään tietoon perustuvan päätöksen omista valmiuksistaan sijaisvanhempana. PRIDE-ennakkovalmennusta on jatkuvasti kehitetty vastaamaan tarpeita ja sen vaikuttavuudesta on käytettävissä sekä kotimaista että kansainvälistä tutkimusta.

LAPE mallinnustyöryhmä suosittelee suomalaisen ennakkovalmennuksen kansallisen kehittämisen jatkamista yhteistyössä järjestötoimijoiden ja maakuntapilottien kanssa PRIDE-ennakkovalmennukseen pohjaten (Heino & Säles 2017, 58, Pynnönen 2016). Myös läheissijaisvanhempien valmentaminen ryhmämuotoisesti on ensisijainen tavoite, mutta mikäli valmennetaan perhekohtaisesti tulee maakunnalla olla käytössään yhdenmukaiset, prosessinomaiset ja yhteisen arvioinnin sisältävät tavat valmentaa (esimerkiksi Pesäpuun läheissijaisvanhempien valmennusmateriaali, www.pesapuufi).

Käytännön kokemustieto, teoretieto ja mahdollisuus yhdessä valmentajien kanssa prosessoida sijaisvanhemmuudessa tarvittavia valmiuksia yhdistyvät ennakkovalmennuksen prosessissa. Ennakkovalmennuksen aikana sijaisvanhemman roolia ja tehtävää sekä omia vahvuuksia pohditaan syvällisesti valmentajien kanssa. Prosessin aikana syntyy yhteistyösuhde, jonka varassa niiden perheiden kanssa, joista tulee sijaisvanhempia, on helppoa jatkaa yhteistyötä.

- Ennakkovalmennus järjestetään ensisijaisesti ryhmämuotoisena PRIDE-ennakkovalmennuksen prosessina, jolloin valmentajaparina toimivat maakunnan PRIDE-valmentajakoulutuksen saaneet sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhempä. Tarvittaessa valmennuksessa voidaan käyttää myös psykologin tietotaitoa erityisesti kiintymyssuhdeasioiden käsittelyssä.
- Mikäli perheessä on kaksi vanhempaa, molemmat vanhemmat osallistuvat ennakkovalmennukseen.
- Myös ammatillisten perhekotien vanhemmilta edellytetään osallistumista ennakkovalmennukseen.

-
- Jo ennakkovalmennuksen vaiheessa kaikkien perheenjäsenten huomioiminen on tärkeää. Valmennukseen osallistuvien perheiden lapsille järjestetään mahdollisuus 1-3 kertaa kokoontuvaan ryhmään, jossa heillä on mahdollisuus käsitellä asiaa ja saada vastauksia heitä askarruttaviin kysymyksiin (sijaissisaruusryhmät).
  - Ennakkovalmennus sisältää yhteisen arvioinnin prosessin. Valmennuksen päätteeksi tehdään kirjallinen yhteenveto, josta on luettavissa päätöksen lisäksi sijaisvanhemman/sijaisvanhempien vahvuudet ja kehittämistarpeet.
  - Läheissijaisvanhempien valmennuksessa käytetään perhekohtaista tai ryhmämuotoista valmennusta. Läheissijaisvanhemmuuden erityiskysymykset huomioidaan, mikäli he osallistuvat PRIDE-ennakkovalmennuksen ryhmiin.
  - Nuorten perhehoitoa, Sateenkaari-ihmisten mahdollisuuksia ryhtyä perhehoitajiksi sekä monikulttuurisuutta vahvistetaan ja huolehditaan valmentajien täydennyskouluttamisesta.

Perheiden ns. "odotusaika"

Ennakkovalmennuksen jälkeen, jo ennen lapsen sijoittamista, on tärkeää verkostoida perheet ja "kiinnittää" heidät maakunnan perhehoitoa toteuttavaan organisaatioon. Hyvänä käytäntönä odotusaikana voi olla toimia tukiperhetoiminnassa. Perheille järjestetään täydennyskoulutusta, jossa syvennetään ennakkovalmennuksen aikana saatua tietoa. Erityisesti kiintymyssuhteisiin liittyvää täydennyskoulutusta tarvitaan. Niin täydennyskoulutuksen kuin alkuvaiheen tuen tulee huomioida sijaisperheen ja lapsen yksilölliset tarpeet.

Lapsen tarpeisiin vastaavan sijaishuoltopaikan valinta

Sijoituksen valmisteluun ja lapsen tuloon sijaisperheeseen on yhtenäiset, systemaattiset toimintamallit, jotka perustuvat yhteistyöhön, kaikkien osapuolten osallisuuden ja jatkuvuuden tukemiseen sekä yksilölliseen tilanteen huomioimiseen. Lapsen tarpeisiin vastaavan sijaisperheen arvioiminen on yhteistyötä avohuollon ja sijaishuollon työntekijän, lapsen, perheen ja sijaisperheen kesken. Maakunnallinen sijaisperhepankki ja PERHO-sovellus tietoteknisinä ratkaisuinä auttavat hakemaan mahdollisia perheitä, mutta arviointi on yhteistä, kasvokkaista ja pohjautuu sijaisperheen senhetkiseen kokonaistilanteeseen, ennakkovalmennuksesta tehtyyn yhteenvetoon ja lapsen tarpeiden huolelliseen kartoitukseen.

Yhteistyösuhteen rakentamisen tukemiseksi vanhemmille ja sijaisvanhemmille järjestettävät yhteiset tapaamiset ja koulutukset ovat tärkeitä, jotta raja-aidat poistuvat ja perheet tutustuvat toisiinsa. Perheiden tutustuttaminen toisiinsa ja luottamuksen rakentaminen on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja sijaisperheelle nimetyn omatyöntekijän (sosiaalihjaaja/sosiaalityöntekijä) vastuulla ja siihen on alkuvaiheessa varattava paljon aikaa. Siirtymävaiheet ovat lapselle usein kriisi ja lapsen asioista vastaavan työntekijän on varattava aikaa lapsen/nuoren kanssa työskentelyyn ja tutustumiseen aiottuun sijaisperheeseen. *Nuoret pitivät tärkeänä, että jo sijaisperheen valintavaiheessa lapsi saisi itse katsastaa tulevan elinympäristönsä ja sanoa mielipiteensä.* Mahdollisuuksien mukaan voisi olla useampi sijaisperhe, josta lapsi ja vanhemmat voivat valita sopivimman.

Sijoituksen alussa sosiaalityöntekijällä on hyvä olla "check list" (esim. tutustumiskäynnit, päivähoidon, koulun, terveydenhuollon ym. järjestäminen) hoidettavista asioista ja kuka niitä hoitaa. Sijaisvanhempien tuki ja sen eri muodot ovat myös kirjallisena saatavilla esitteinä ja/tai netissä, jotta kaikille on selvää, mitä tukea on mahdollista saada missäkin perhehoitoprosessin vaiheessa. Heti sijoituksen jälkeiseen aikaan, alkuvaiheen tukeen, on satsattava erityisen paljon, koska tällöin sijoitusten katkeamisia tapahtuu paljon (esim. Janhunen, 2011). Toimeksiantosopimuksen liitteeksi tehdään tarkennettu perhehoidon tuen suunnitelma, joka allekirjoitetaan ja tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti.

Tukea tulee antaa sijoituksen jälkeen välittömästi ja jatkuvasti eri vaiheissa myös lapsen vanhemmille. Tämä huojentaa vanhempaa sekä helpottaa lasta, sijaisvanhempia ja sosiaalityöntekijää. *Vanhemmat toivoivat tapaamisessaan (18.4.2018) vertaistukea akuutteihin tilanteisiin ja tukihenkilön tukea tarvittaessa palaverihin ja ylipäättään numero, johon voisi soittaa. Vanhemmille on tärkeää tieto ja tunne siitä, että hän on lapsen elämässä mukana ja ajan tasalla lapsen kuulumisista.*

5.2 Perhehoidon aikana

Lapsen siirryttyä perhehoitoon on tärkeää, että sosiaalityöntekijä ja/tai lapsen oma työntekijä **tapaa lasta vähintään kaksi kertaa vuodessa ja aina, kun lapsi itse toivoo tai tilanne vaatii.**

Lapsen tapaamisen tueksi on kehitetty LAPE-hankkeen aikana "Mitä sinulle kuuluu?"-materiaaleja (Lastensuojelun käsikirja, THL), jotta lapsen vastuutyöntekijä voi selvittää mitä lapselle kuuluu, miten lasta kohdellaan sijaishuoltopaikassa ja miten valvoa lapsen edun toteutumista. Jos lapsi on alakouluikäinen, hänen ympärilleen kootaan SISUKAS-tiimi, joka räätälöi tarvittavan yhteistyön ja tuen lapsen koulunkäynnin tukeen.

Sijaissisarusten ryhmätoiminta on osa maakunnan sijais- ja jälkihuollon tarjoamaa tukipalettia.

Lapsella on vähintään vuosittain mahdollista osallistua Salapoliisipäivään, nuorten forumpäivään, Vertaisarviointitapaamiseen tai muuhun tapaamiseen, jossa hänen osallisuuden kokemuksensa vahvistuu ja hän tapaa vertaisiaan. Jokaisella sijoitetulla lapsella tulee olla mahdollisuus tuoda omat ajatuksensa esille ja antaa ylemmälle tasolle menevää palautetta.

Asiakassuunnitelma tehdään/tarkistetaan **vähintään kerran vuodessa** lapselle ja vanhemmalle. Siihen kirjataan riittävän konkreettisella tasolla erityisesti tavoitteet ja sovitaan yhteydenpidosta. Kaikilla asianosaisilla on tiedossa lapsen vastuusosiaalityöntekijä ja sijaisperheen vastuutyöntekijä sekä kuka vastaa vanhempien tuesta. On tärkeää, että sosiaalityöntekijällä on riittävästi valtaa päättää yksilöllisistä tukitoimista ja palveluista – hänellä tulee olla erityisosaamista mm. kiintymyssuhteesta ja lapsen kehityksestä sekä erityistä taitoa sosiaalisten suhteiden verkoston kanssa toimimisesta, systeemistä ajattelua.

Perhehoidon aikana sijaisvanhempi osallistuu säännöllisesti täydennyskoulutuksiin ja ottaa vastaan tarjottua tukea. Sijaisvanhempi sitoutuu yhteistyöhön vanhempien kanssa.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on kiinteänä osana lapsen ympärille koottua tiimiä ja tiimi saa vahvistusta muilta moniammatillisilta toimijoilta tarpeen mukaisesti. Sijaisperheen vastuutyöntekijä toimii samoin tiimin jäsenenä. Perhehoidon työntekijät tarvitsevat ammatillista täydennyskoulutusta syventääkseen ammattitaitoaan ja kehittääkseen toimintaa. Toiminnan kehittämistä tehdään yhdessä lasten, nuorten ja vanhempien kanssa. Salapoliisipäivät ja nuorten forumpäivät ovat esimerkiksi toimintatapoja, jotka tuottavat ammattilaisille ideoita työn kehittämiseen suoraan lapsilta ja nuorilta.

Vanhemmat toivat tapaamisellaan (18.4.2018) (liite3) esille perhehoidon aikana lapsen kulttuuritaustan huomioimisen tärkeyden sekä työntekijöiden kohtaamisen taidot. Vanhemmat toivoivat, että työntekijä osaisi ottaa vastaan vanhemmat erilaiset tunteet kannustaen ja motivoiden, jotta luottamus avunantajiin vahvistuisi.

Nuorten kokemuskoulujoiden mukaan (20.3.2018) yhteisiä sopimuksia yhteydenpidosta tarvitaan, mutta samalla niihin toivotaan joustavuutta. Joskus sopiva yhteydenpidon tapa voi olla puhelut, kirjeet, tai viestittely netissä yms. Murrosiässä nuorta ei saisi pakottaa pitämään yhteyttä, jos nuori haluaa mieluummin olla kavereiden kanssa. Pakottamisen sijaan aikuinen voisi pohtia syitä haluttomuuteen ja ratkaista niitä sekä miettiä yhteydenpidon vaihtoehtoja yhdessä nuoren kanssa.

Sijoitetut lapset (Salapoliisipäivä 10.2.2018) tekivät turvallisen yhteydenpidon ohjeistuksen aikuisille. Myös siinä korostetaan, että *lapsi tarvitsee aikuisen apua turvallisen yhteydenpidon mahdollistamiseen. Lapselta pitää kysyä hänelle tärkeistä ihmisistä, joita voivat olla sukulaisten lisäksi myös kaverit. Lapsen sosiaalityöntekijä on myös lapsen kuulija ja lapsen äänen esiintuoja. On tärkeää, että hänellä on aikaa lapsen kohtaamisille ja luottamuksen rakentamiseen.*

- Maakunnalla on perhehoidon toimintaohjeessa tarkemmin määriteltynä tuen ja täydennyskoulutuksen eri muodot
- Perheille järjestetään matalan kynnyksen vertaistukea: Retket ja tapahtumat (vanhemmat, sijaisvanhemmat ja lapset myös yhdessä)
- Lasten Salapoliisipäivät toteutetaan vähintään kerran vuodessa
- Nuorille vertaistukea ja kehittämistoimintaa: Kokemuskoulijat-ryhmä ja Perhehoidon vertaisarviointi
- Vanhemmille Voikukkia-toimintaa ja muuta vertaistoimintaa
- Mentorointi ja mentoreiden koulutus vanhemmille ja sijaisvanhemmille
- Työnohjaus
- Perhehoitajien täydennyskoulutus, jota saatavilla perheiden tarpeen mukaan esimerkkinä prosessimuotoinen Hoitava kiintymys-terapeuttinen vanhemmuus -täydennyskoulutus.
- Yhteysneuvottelutuki perhehoidon osapuolten "Napit vastakkain" -tilanteisiin
- Konsultaatituki mentoreille, ryhmänohjaajille ja tukihenkilöille

-
- Välitön tuki eri osapuolille - lapsi / nuori, vanhempi, sijaisperhe - sijoitustilanteessa sekä sijaishuollon muutostilanteissa ja itsenäistymisvaiheessa. Näissä kohdissa ammattilaisen rinnalla tarvitaan nuori-, Voikukkia- ja perhehoitajakokemusasiantuntijoita.
  - Perhehoitajille tulee tehdä tuki- ja täydennyskoulutus suunnitelma huomioiden perheiden yksilöllinen tilanne ja tarpeet. Kaikille kuitenkin sisältyy Hoitava kiintymys - terapeutin vanhemmuus -täydennyskoulutusprosessi

5.3 Perhehoidon päättymisen jälkeen ja jälkihuollon alkaessa

Perhehoidon päättymisen vaiheet ovat erilaisia tilanteessa, jossa lapsi on palaamassa takaisin vanhempiensa luokse (perheen jälleenyhdistäminen), lapsen siirtyessä toiseen sijaishuoltoon tai tilanteessa, jossa nuori täysi-ikäistyy. Siirtymävaiheiden valmistelu ja niihin liittyvä arviointi tulee tehdä huolellisesti, siihen tulee varata aikaa ja se tulee tehdä suunnitelmallisesti. Yhteistoiminta ja monitoimijaisuus kaikkien osapuolten kanssa on tärkeää. Sijaisvanhemmat osallistuvat palaveriin ja siirtävät tarvittavat tiedot lapsesta/nuoresta. Sijaisvanhemmilla on tärkeä rooli tukea lasta tämän palatessa perheeseensä, siirtyessä toiseen sijaishuoltoon tai muuttaessa omaan kotiinsa. On erittäin tärkeää, että lapsi tulee kuulluksi ja yhteydenpito jatkuu hänelle tärkeisiin ihmisiin. Yhdessä tuetaan olemassa olevia kiintymyssuhteita ja ihmissuhteiden jatkumista (esimerkiksi sijaisvanhempi voi jatkaa jälkihuollossa lapsen tukihenkilönä tai tukiperheenä.)

Sijoituksen päättymiseen voi liittyä monenlaisia tunteita. Sijaisvanhemmille tarjotaan tukea, tarvittaessa useita kertoja, koska jos sijoituksen päättymisen on ennakoimaton ja kriisi, ei tukea välttämättä pystytä ottamaan vastaan heti. Jälkihuollossa jatkaville sijaisvanhemmille järjestetään myös vertais- ja työnohjausryhmiä.

Itsenäistyvän nuoren arkitaitoihin (asuminen, koulu, talous, puhtaus) kiinnitetään huomioita ja varmistetaan, että nuorella on joku, joka huolehtii ja kysyy kuulumisia. Nuoren omatyöntekijä/tukihenkilö antaa tukea nuoren arkeen, terveisiin elämäntapoihin ja tarvittaessa esimerkiksi päihteettömyyteen. Ennen jälkihuoltoa nuorella on mahdollisuus osallistua vertaistapaamiseen, jossa "mentorinuori" voi tukea itsenäistyvää ja ryhmä vertaisiaan.

Nuoret kokemuskuulijat nostivat tapaamisellaan (20.3.2018) jälkihuollon ja sen valmistelun merkittävänä asiana esille. *Nuoret toivoivat opasta jälkihuoltoon, jossa olisi tietoa jälkihuollosta ja nuoren oikeuksista. Nuoren omien toivomusten ja mielipiteiden kuuleminen ja joustavuus jälkihuollon järjestämisessä on tärkeää. Nuorelta itseltään on kysyttävä, ketä hän haluaa jälkihuoltoon kuuluvan esim. sijaisperhe, ohjaaja, tukihenkilö, vertainen.*

Vanhemmat toivat tapaamisellaan (18.4.2018) esille toiveen, että sijoituksen jälkeen tuttu aikuinen sijaishuollosta pitäisi yhteyttä lapseen ja vanhempiin. Vanhemmat toivoivat, että sijoituksen jälkeen voisi käydä sijaishuolto prosessin läpi sosiaalityöntekijän tai perhetyöntekijän kanssa. Tässä tapaamisessa olisi myös lapsi mukana.

5.4 Palautekäytännöt perhehoidossa

Maakunnalliseen perhehoidon ohjausmallissa palautekäytännöt voidaan jakaa perhehoidossa kolmeen eri teemaan:

1. ASIAKAS JA TAPAUSKOHTAINEN PALAUTE

- Suullinen palaute asiakaskohtaamisissa
- Asiakassuunnitelma - ennen palaveria kerättävä palaute sekä verkostotapaamisten palautelomake lapset, vanhemmat ja perhehoitajat -> olemassa olevat lomakkeet, ks. <https://pesapuu.fi/materiaalit/palautelomakkeet/>

2. PERHEHOIDON KEHITTÄMINEN

- PRIDE-ennakkovalmennuksen palautteet - sijaisvanhemmat, Pesäpuu koostaa ja kerää systemaattisesti
- Sijaisvanhemman osaamiskartta-väline osaamisen arviointiin ja kehittämiseen, <https://docplayer.fi/5054462-Kehity-kasvattajana-sijaisvanhemman-osaamiskartta.html> . Tämä lomake käydään yhdessä sijaisvanhemman ja sosiaalihoitajan kanssa. Lomake toimii vain tukena ja tehdään suunnitelma mitä voidaan muuttaa ja vahvistaa.
- LYPE-toiminnasta kerättävä palaute - lapset, vanhemmat ja perhehoitajat -> olemassa olevat lomakkeet, saatavilla P-Savon lastensuojelun kehittämissyksiköstä
- VoiKukkia-palautelomake, saatavilla P-Savon lastensuojelun kehittämissyksiköstä
- Mentorointi-palautelomake, saatavilla P-Savon lastensuojelun kehittämissyksiköstä
- Nuorten forumtapaamiset ja Salapoliisipäivien koosteet/palautteet ja muu kehittämissyhmätoiminta
- (Vertaisarvioinnin kautta tuleva palaute, pilotoinnissa)

---

3. TILAISUUDET

- Tapahtumista ja tilaisuuksista kerättävä palaute

Ohjausmallityöskentelyn aikana keskusteltiin myös ns. yleispalautteesta ja sosiaalityöntekijöiltä kerättävästä palautteesta.

- Palautteen keruun ja analysoinnin tulee olla systemaattista laadun seuranta. Yhteisistä seurannan tavoista on sovittava maakunnan koko lastensuojelupalvelujen osalta.

5.5 Perhehoidon laadun seuranta

Sijaishuollon laatuksiteerit valmistuvat THL:n toimesta vuoden 2019 alkuun mennessä. Sen pohjalta maakunnan on valittava seurannan mittarit. Mittareiden on oltava yhdenmukaiset ohjausmallin arvojen ja tavoitteiden kanssa ja annettava konkreettiset työkalut sen seurannalle, toteutuuko lapselle ja hänen perheilleen yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito tukipalveluineen ja kuinka jatkuvaa kehittämistyötä on johdettava.

- ✓ **Yhteistyösuhteiden rakentamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota niin lapsen, hänen perheidensä kuin palvelujen välillä.**
- ✓ **Perhehoidon kokonaisuus vaatii yhteensovittavaa johtamista. Perhehoidon toimijat eivät yksin kykene turvaamaan lapsen edun toteutumista.**
- ✓ **Kaikki siirtymät on valmisteltava huolella ja ennakoitava.**
- ✓ **Perhehoidon tuen on oltava riittävää ja tarkoituksenmukaista.**
Tarkoituksenmukaisuuden määrittelee lapsen ja perheen yksilöllinen tarve.
- ✓ **Maakunta valitsee perhehoidon seurannan mittarit, jotka antavat konkreettiset työkalut laadun seurannalle.**

---

6 Ohjausmallityöskentelyn arviointia

Ohjausmallityöskentelyn arvioinnin muodostavat puolivälissä sekä päättyessä kerätyt osallistujapalautteet sekä kehittämistyöntekijöiden (Laura Nyyssönen, Jaana Pynnönen) johtopäätökset tulevalle kehittämistyölle.

6.1 Ohjausmallityöskentelyn palautteet

Ohjausmallityöskentelyn aikana osallistujilta kerättiin palautetta kahteen otteeseen, keväällä 2018 ja syksyllä 2018. Ensimmäiseen kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä, joista puolet oli työntekijöitä ja puolet perhehoitajia. Toiseen kyselyyn saatiin vain yhden työntekijän vastaus. Suurin osa vastaajista sai tiedon tapaamispäivistä työntekijältä. Puolet vastaajista oli osallistunut kaikkiin tapaamisiin. Päivät koettiin informatiivisiksi ja etenkin vuoropuhelua ja moniäänisyyttä lapsen ympärillä olevien aikuisten kesken pidettiin tärkeänä. Hyödyllisimmäksi koettiin tiedonjako ja tulevan suunnitteleminen. Jatkossa vastaajat toivoivat käsiteltyjen asioiden koontia sekä tietoa siitä, miten perhehoito asettuu lastensuojelun kokonaisuuteen ja, miten yhteiskehittämisen hyvät ehdotukset menevät osaksi maakunnan rakennetta. Mukaan toivottiin lisää perhehoitajia sekä päättäjiä.

6.2 Saatesanat jatkokehittämiseen

Lapsen ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito edellyttää onnistuakseen toimivaa yhteistyötä yli hallintokuntarajojen. Kysymys on satojen perhehoidossa elävien lasten ja heidän perheidensä arjesta. Tämän kehittämisprosessin aikana on noussut yhdeksi merkittävimmistä asioista turvallinen kohtaaminen. Yhteiskehittämisprosessi on vahvistanut moniäänisyyttä ja eri osapuolten äänten kuuluville saamista. Olemme luoneet pohjaa uudelle systeemisen toimintakulttuurin muodostumiselle.

Perhehoidon maakunnallinen mallinnus kuvaa toimeksiantosuhteisen perhehoidon prosessin järjestämisen ja johtamisen kokonaisuutta. Mallinnus perustuu PoSoTe- työryhmän esittämään maakunnalliseen sijais- ja jälkihuoltoon, jonka osana on maakunnallinen perhehoito.

Lastensuojelun perhehoitoa on käsitelty omana kokonaisuutenaan, erillään muusta omais- ja perhehoidosta. Lastensuojelun perhehoidon tavoite ja tarkoitus poikkeavat peruslähtökohdiltaan edellä mainitusta. Valmiudet, joita sijaisvanhemmuudessa vaaditaan, ovat erilaiset. Mallinnuksessa on perhehoidon toimijoiden roolia ja tehtäviä kuvattu lapsen sijaishuollon prosessin kautta. Myös henkilöstömäärään on otettu kantaa.

Mallinnuksessa on selkiytetty maakunnan perhehoidon toimijoiden roolia ja vastuita. Tulevien muutosten toteuttamiseen tarvitaan maakunnallinen tahtotila, jonka tukena ovat valtakunnalliset suositukset. THL:n toimesta valmistellaan sijaishuollon laatusuosituksia ja mallitoimintaohjetta, jotka ovat olleet tätä raporttia viimeistellessä vasta kommentointivaiheessa. Valmistelutyötä ja siitä saatua tietoa on kuitenkin käytetty apuna tämän raportin laadinnassa, jotta tehdyt linjaukset ovat valtakunnallisten suositusten mukaisia.

Pohjois-Savossa lastensuojelun kehittäminen on liittynyt vahvasti maakuntavalmisteluun, mutta rakenteen ja organisoinnin osalta päätökset puuttuvat. Maakuntavalmistelun siirtyminen on tuonut haasteita tulevaisuuden suunnitteluun ja maakunnallisen vision luomiseen. Jatkovalmisteluissa sijaishuolto on nähtävä osana lastensuojelun ja koko perhepalvelujen kokonaisuutta sekä yhteensovittavaa kokonaisuuden johtamista. Maakunnan LAPE-työryhmä on keskeisessä asemassa viemässä tämän mallinnuksen asioita eteenpäin. Tiivistä yhteistyötä tarvitaan maakunnan ja kuntien LAPE-työryhmien ja peruspalvelujen kanssa, jotta saumattomia palvelukokonaisuuksia saadaan rakennettua.

Sijaishuollon järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta maakuntien tehtäväksi mahdollistaa yhdenvertaisten prosessien ja toimintakäytäntöjen toteutumisen yhä paremmin. Maakunnan on vastattava sijaishuollossa elävien lasten erityistarpeisiin sekä parannettava heidän hyvinvointiaan. Moniammatillinen ja systeminen tiimityö tulee organisoida mahdollisimman yhtenäiseksi lastensuojelun asiakkuuden alusta jälkihuoltoon saakka. Asiakkaan näkökulmasta on tärkeää, että työntekijävaihdoksia on mahdollisimman vähän. (Kananoja & Ruuskanen 2018) Yhtenäisen toimintamallin ja systemisen toimintakulttuurin käyttöönotto vaatii työntekijöiden osaamisen lisäämistä ja täydennyskoulutusta.

Maakunnan päätöksentekijöiltä toivotaan nyt yhteistä tahtotilaa yhdenmukaistamaan perhehoitoa ohjaavaa ohjeistusta ja luomaan sille tarvittavat rakenteet.

- ✓ **Lapsen ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito edellyttää onnistuakseen toimivaa yhteistyötä yli hallintokuntarajojen.**
- ✓ **Maakunnan perhehoidon kehittämistä on jatkettava yhteiskehittämisen tavoin, jotta erilaiset näkökulmat tulevat huomioiduksi.**

Käsitteet

Seuraavassa on määritelty joitakin keskeisimpiä käsitteitä, joita ohjausmallissa käytetään. Ohjausmalli käsittelee lastensuojelun perhehoidon järjestämistä Pohjois-Savon maakunnan alueella ja perhehoidon käytännön toimintaa täydentää maakunnan yhteinen perhehoidon toimintaohje. Siinä määritellään yksityiskohtaisemmin mm. korvausten perusteista ja määristä.

Ohjausmalli luo puitteet maakunnan yhtenäiselle perhehoidon toteuttamiselle. Käytämme käsitteitä sijaisperhe ja sijaisvanhempi, koska haluamme korostaa perhehoidon kodinomaisuutta ja siihen liittyvää jaetun vanhemmuuden tehtävää. Käyttäessämme termiä vanhemmat, tarkoitamme lapsen syntymävanhempia.

Asiakassuunnitelma

Sosiaalihuollossa ja lastensuojelussa tehtävä lakisääteinen suunnitelma, johon kirjataan lapsen ja perheen tilanne, olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, tuen tarpeet, tarvittavat palvelut ja lapsen sekä asianosaisten mielipide. Lapsen läheinen voi osallistua sovitusti suunnitelman tekemiseen. Huostaanotetun lapsen suunnitelmaan kirjataan myös lapsen yhteydenpidosta läheisiin ja perheen jälleenyhdistämistavoitteesta.

Asianosainen

Lastensuojeluasiassa asianosaisia ovat lapsen huoltaja ja lapsi itse riippumatta iästä ja siitä, käyttääkö hän itse puhevaltaansa. Huostaanottoon liittyvässä kuulemisessa puhutaan asianosaisten sijaan *asiaan osallisten* kuulemisesta ja kuultavien piiri on laajempi kuin, mitä yleensä asianosaisella ymmärretään. Muu asiaan osallinen huostaanottoasiassa on esimerkiksi huollosta irrotettu vanhempi, isä- tai äitipuoli tai sijaisvanhempi.

[Lastensuojelulaki 42 § \(Finlex\)](#)

Huostaanotto

Lapsen huostaanotto on aina viimesijainen lastensuojelun toimenpide, josta päättää viranhaltija tai oikeustoimi kuultuaan asianosaisia. Huostaanotto tehdään vain, jos lapsen oma tai hänen

---

vanhempansa toiminta aiheuttaa vakavaa vaaraa lapselle, tilannetta ei pystytä korjaamaan avohuollon tukitoimin ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanotto kestää niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee ja päättyy viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Jälkihuolto

Jälkihuolto on sijoituksen päättymisen jälkeen järjestettävää tukea ja apua. Jälkihuollon tarkoituksena on helpottaa lapsen tai nuoren palaamista kotiin tai hänen itsenäistymistään. Jälkihuolto voi jatkua siihen asti, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuolto-oikeus voi päättyä aiemmin, jos on kulunut kauemmin kuin viisi vuotta siitä, kun lapsi on ollut lastensuojelun asiakkaana sijoituksen päättymisen jälkeen.

Kiireellinen sijoitus

Kiireellinen sijoitus on turvaamistoimi, joka tehdään silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa. Kiireellinen sijoitus voi kestää 30 päivää, ja sitä voidaan tarvittaessa jatkaa.

Läheisverkoston kartoittaminen

Läheisverkostoa kartoittamalla selvitetään, ketkä läheiset voivat tukea lasta ja perhettä. Jos lapsi sijoitetaan, ennen sitä on selvitettävä, onko lapsen mahdollista asua toisen vanhemman, sukulaisten tai muiden läheisten luon tai voivatko he auttaa muulla tavoin.

Läheis- tai sukulaissijaisvanhempi

Lapsen läheinen, joka toimii lapsen sijaisvanhempana.

Lyhytaikainen perhehoito

Määräaikaista lapsen tilapäistä perhehoitoa. Lyhytaikaiseen perhehoitoon voidaan sijoittaa sosiaalityöntekijän tekemällä päätöksellä lastensuojelulain 37 § mukaisesti avohuollon tukitoimenpiteenä tai LSL 38 § mukaisella kiireellisellä sijoituspäätöksellä. Perhehoitajan kanssa tehdään toimeksiantosopimus.

Ohjausmalli

Maakunnallinen perhehoidon ohjausmalli ohjaa sijaishuollon yksikön perhehoidon toteuttamista. Se sisältää selkeän ja saumattoman monitoimijaisen toimintakokonaisuuden hyvään, lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaan hoitoon ja kasvatukseen perhehoidossa. Ohjausmallissa kuvataan kaikkien perhehoidon osapuolten kanssa työskentelyn ja yhteistyön periaatteet. Se perustuu kansallisiin linjauksiin ja sisältää lastensuojelun perhehoidon palvelulupauksen. Ohjausmallissa kuvataan lapsen, lapsen vanhempien ja läheisten sekä sijaishuollon hyvän perhehoidon prosessin lisäksi johtamisen, ohjaamisen ja päätöksenteon prosessi. Ohjausmalli toimii myös uuden työntekijän perehdytyksen välineenä.

Palvelulupaus

Palvelulupaus on maakunnan asukkaille osoitettu tahdonilmaus siitä, miten maakunta toteuttaa sen järjestämisvastuulla olevia perhehoidon palveluita. Maakunta asettaa tavoitteet sille, miten perhehoidon palvelut toteutetaan maakunnan asukkaiden tarpeet ja paikalliset olosuhteet huomioon ottavalla tavalla (saatavuus ja saavutettavuus).

Palvelulupaus on osa maakunnan palvelustrategiaa ja tukee maakunnan vision toteutumista.

www.stm.fi

Maakunnallinen perhehoito

Maakunnan perhehoitoon keskitetään sijaishuollon ja tukiperheiden rekrytointi ja koulutus sekä sijaishuollon resurssin ylläpito. Maakunnan sijaishuollon ja jälkihuolto vastaa perhehoidon tukipalvelujen järjestämisestä, kehittämisestä ja koordinoinnista. Maakunnan sijaishuollon ja jälkihuollosta koordinoidaan maakunnallinen perhehoidon päivystysjärjestelmä/päivystysrinki. Yksikkö tekee yhteistyötä sijaishuollon valvonta- ja ohjaustyön kanssa. (Posote II Erytistason palveluiden työryhmän loppuraportti)

Perhehoitaja

Perhehoitaja on valmennuksen käynyt yksityishenkilö, joka antaa toimeksiantosopimukseen perustuen perhehoitoa. Lastensuojelussa puhutaan usein sijaishuollon vanhemmista.

Perhehoito

Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona.

Perhekeskustoimintamalli

Perhekeskustoimintamalli kattaa alueellisen lähipalvelujen verkoston, jonka tehtävänä on tukea ja edistää lasten ja nuorten hyvää arkea ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia.

Perhekeskuksesta saa tukea vanhemmuuteen, parisuhteeseen, yksinäisyyteen, sovinnolliseen eroon ja perheväkivallan ehkäisyyn. Toimintaperiaatteena on, että sen palvelut ovat saatavilla lähellä, jalkautuvina, verkostomaisesti, lasten ja nuorten omassa oppimis- ja kehitysympäristössä kuten kotona, päiväkodeissa, kouluissa ja kohtaamispaikoissa. Toiminta perustuu kunnittain tai alueittain sovittuihin yhteistoimintarakenteeseen, käytäntöihin ja toimintaperiaatteisiin.

Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella.

Sijaisperhe

Sijaisperhe on perhehoitoa antava perhe, johon on lastensuojelullisista syistä sijoitettu hoitoon perheen ulkopuolinen lapsi. Sijaisperhe toimii lapsen kasvu- ja elinympäristönä omien vanhempien sijasta. Sijaisperheen vanhemmat valmennetaan ja hyväksytään tehtävänsä. Sijaisvanhempia kutsutaan myös perhehoitajiksi.

Sijaisvanhemmat

Sijaisvanhemmiksi kutsutaan sijaisperheen vanhempia. Sijaisvanhempia kutsutaan myös perhehoitajiksi.

Sijoitettu lapsi

Lastensuojelulain nojalla sijaishuoltoon sijoitettu alle 18-vuotias henkilö.

Sijoitus avohuollon tukitoimena

Sijoitus avohuollon tukitoimena tarkoittaa tilannetta, jossa lapsi tai koko perhe yhdessä sijoitetaan lyhytaikaisesti pois kotoa. Avohuollon sijoitus perustuu lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumukseen.

SISUKAS-toimintamalli

SISUKAS on monitoimijainen tukimalli sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemiseksi. Mallissa tiivistetään lapsen ympärillä olevien aikuisten välistä yhteistyötä ja rakennetaan oppimisympäristö lapsen tarpeita vastaavaksi.

Toimeksiantosopimus

Perhehoitajan ja sijoittavan kunnan/ kuntayhtymän välinen sopimus, jossa tulee sopia palkkiosta, käynnistämiskorvauksesta, kulukorvauksesta, asiakkaan käyttövaroista, hoidon kestosta, perhehoitajan vapaasta, hyvinvointi- ja terveystarkastuksesta, valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta, irtisanomisesta sekä kunnan ja perhehoitajan välisestä yhteistyöstä.

Toimintaohje

Perhehoidon toimintaohjeessa määritellään yksityiskohtaisemmin, miten maakunnassa toteutetaan toimeksiantosuhteinen perhehoito. Olennaisinta perhehoitajan kannalta on perhehoitajan tuen huolellinen kuvaus sekä lakisääteisen tuen että perhehoitajan ja kunnan yhteistyön osalta. Toimintaohjeessa määritellään hoitopalkkioiden, kulukorvausten ja käynnistämiskorvauksen suuruus ja näiden osalta päivitys tulee tehdä vuosittain lakisääteisten indeksikorotusten vuoksi.

Vastuutyöntekijä

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle nimetään vastuusosiaalityöntekijä, joka huolehtii lapsen tarvitsemien palveluiden järjestämisestä. Sosiaalityöntekijä tapaa lasta, läheisiä ja tarvittaessa muita viranomaisia ja työskentelee heidän kanssaan.

Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

Voima vaikuttaa verkosto

Pesäpuu ry:n koordinoima Voima Vaikuttaa! – nuorten kokemusasiiantuntijoiden verkosto on perustettu vuonna 2016. Verkosto kokoaa yhteen eri puolella Suomea toimivia lastensuojelun kokemusasiiantuntijoita ja kokemusasiiantuntijaryhmiä. Pohjois-Savossa toimii nuorten kokemuskuulijoiden ryhmä.

Lähteet

Bäck-Kiianmaa, Raili & Männikkö, Paula & Pynnönen, Jaana (toim.) (2012) Kukaan ei pärjää yksin. PRIDE-ohjelman 14-vaihetta perhehoidon kehittämiseksi. Opas- ja käsikirjat 1/2012. Pesäpuu ry.

Heino, Tarja & Säles, Emilia (2017) Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito. Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos, 20/2017

Häkälä, Niina & Lehmuskoski, Antero (2015) uudistuva tiedonhallinta lastensuojelun perhehoidossa. PERHO-hankkeen loppuraportti. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Janhunen, Tarja (2011) Pysyvyyden turvaaminen perhehoidossa. Käsikirja sijoitusten purkautumisen ehkäisemiseksi. Jyväskylä: Perhehoitoliitto.

Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2018) Selvityshenkilön ehdotus lastensuojelun laatua parantavaksi tiekartaksi. Väliraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 21/2018.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Perhehoitolaki 20.3.2015/263

PoSoTe-, PoSoTe II ja PoSoTe III- työryhmien raportit

Pynnönen, Jaana (2016) Sijaisvanhemmuudessa tarvittavien valmiuksien arviointi PRIDE-ennakovalmennuksessa. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto. Helsinki: Pesäpuu ry.

Valkonen, Leena & Janhunen, Tarja (2016) Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010 - 2016. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 45/2016.

Liite 1 Perhehoidon eri osapuolten vastuut. 21.3.2018 ryhmätyön koonnit.

Sijaisvanhempi

- Vastaa kunnan sijoittaman lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta toimeksiantosopimuksen, asiakassuunnitelman ja saamansa tiedon mukaisesti. Hänellä on vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus.
- Mahdollistaa turvallisia ihmissuhteita, joissa on sallittu kaikenlaiset tunteet ja joissa on rakkautta sekä hellyyttä. Sijaisvanhempi mahdollistaa lapsen yhteydenpidon hänelle tärkeisiin lähimmäisiin.
- Ymmärtää lapsen erityistarpeet ja hyväksyy ne.
- Rohkeutta arvioida ja tuoda ilmi lapsen kannalta olennaisia huolia, toiveita sekä positiivisia asioita ja edistymistä sosiaalitoimelle.
- Edistää yhteistyötä lapsen asiassa vanhempien, koulun, sukulaisten, päivähoiton, sosiaalityöntekijän ja muiden tahojen kanssa.
- Tarvittaessa hakee apua/tukea lapselle sekä myös sijaisvanhempana toimimiseen yhteistyössä sosiaalityöntekijän kanssa. Sijaisvanhempi myös ottaa tarjottua apua vastaan.
- On lapsen asiassa kumppani ei asiakas, mutta omassa asiassaan hän on tarvittaessa asiakkaan roolissa.
- Puolustaa tarvittaessa lapsen oikeuksia ja tarpeita ”järjestelmää” vastaan.
- Tahtoa kouluttautua ja ylläpitää valmiuksiaan. Tärkeää, että sijaisperhe ”hengittää ulospäin” – ettei ”tukehdu mökkiinsä”.
- Valmiutta työskennellä perheen jälleenyhdistämiseksi syntymävanhempien kanssa – rinnakkaisen vanhemmuuden/kasvatuskumppanuuden valmiudet ja dialogi.
  - Yhteistyötä myös muiden lapsen läheisten kanssa.
- Sitoutuu tarvittaessa lapseen ”loppuelämäkseen”, mutta hänellä on myös valmius tarvittaessa luopua lapsesta.
- On turvallisenä, tavallisena, perheenä lapselle.
- On vastuussa kaikkien perheenjäsenten tilanteesta ja hyvinvoinnista huolehtimisesta (mm. perheen omat lapset).

Vanhempi

- Säilyy huoltajana huostaanoton jälkeenkin – päätösvalta tietyissä asioissa säilyy.
- On tasavertainen lapsen asioissa.
- Oikeus rakastaa lastaan.
- Valmiuksia vastaava rooli, oikeus inhimillisyyteen.
- Vastuu omasta vanhemmuudesta. Avoimuus.
- Vastuu ja motivaatio ottaa tarjottua apua ja tukea vastaan perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen saavuttamiseksi.
  - Jaetun vanhemmuuden ja erilaisten perhemallien hyväksyminen. (asenteet ja tunteet)
    - Antaa lapselle luvan kuulua toiseen perheeseen.

- Ympärillä olevat toimijat (esim. sosiaaliohjaaja, tukihlö, vertaistukihlö) auttavat vahvistamaan roolia vanhemmuudessa.
- Tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa.
- Osallistuu lapsen asioista järjestettäviin neuvotteluihin.
- Sitoutuu sovittuun yhteydenpitoon ja sen toteutukseen.
- Antaa tarpeellista tietoa lapsesta.
- Sitoutuu sovitulla tavalla lapsen kasvatukseen, hoitoon, huolenpitoon ja ohjaukseen sekä yhteistyöhön lapsen verkoston kanssa.
  - Olemassa olevien hyvien toimintatapojen siirtäminen uuteen, ylläpitäminen ja jatkaminen.

Lapsen asioista vastaava virallinen/lailistettu sosiaalityöntekijä

- Vastaa lapsen asiakasprosessista
  - Roolien ja vastuiden koordinointi
  - Yhteisten tavoitteiden määrittely
  - Punaisena lankana lapsen etu - perheen jälleenyhdistäminen tai pysyvyyden luominen.
- Lapsen kuulija ja lapsen äänen esiintuoja
- Aikaa lapsen kohtaamisille ja luottamuksen rakentamiseen
  - Jalkautuminen → ajanhallinta ja ajankäytön suunnittelu
- Lapsen tarvitseman tuen järjestäjä
  - vastuu koota moniammatillinen tiimi lapsen tarpeita vastaavaksi
- Riittävästi valtaa päättää yksilöllisistä tukitoimista ja palveluista
  - tulisi olla erityisosaamista mm. kiintymyssuhteesta ja lapsen kehityksestä
- Tiivis yhteistyö lapsen ympärillä olevan verkoston kanssa (sijaisperhe, sijaisperheen työntekijä, vanhempien työntekijä, koulu, ph)
- Vastuu lainsäädännön toteutumisesta perhehoidossa
  - Asiakassuunnitelma
  - Kirjaaminen, perehtyminen caseen

Sijaisperheen vastuutyöntekijä

- Voisiko olla sama työntekijä, joka kouluttaa ja rekrytoi sijaisperheitä?
- Joku, joka tuntee perheen, mutta on ”ulkopuolinen”
- Tuntee lapsen tilanteen, on työparina lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle
- ”Linkki” perhoitajien ja oman sostt:n välillä ≈ ”tulkki”
- Työskentelee aina lapsen parhaaksi.
- Järjestää tukea sijaisperheelle (koulutukset, työnohjaus, vertaisryhmät, mentorointi)
- Valvoo etuja → palkkioiden korotukset ym.
- Kehittävä työote: mitä tarvitaan?
- Yhteydenpito myös asiakassuunnitelman ulkopuolella.
- Matalan kynnyksen tapaamisia koko perheen kanssa.
- Sijaissisaruus → tapaa myös perheen biologisia lapsia.

-
- Huolehtii, ettei sijaisvanhempien tarpeet jää toissijaisiksi
  - Onko tarpeellinen rooli? Olisiko lastensuojelun sosiaalityöntekijällä kokonaisvaltainen vastuu? Tämä huomioitava resursseissa.

Sosiaaliohjaaja

- Arjessa perhehoitajan tukena: lastenhoitoapu ja kasvatuksellinen tuki
  - Ohjaajalla oltava perhehoidon kokemusta
- Arjessa syntymävanhemman tukena eri vaiheissa ja erilaisissa asioissa
- Sosiaalityöntekijän työparina
- Itsenäistyvän/ jälkihuollon vaiheen nuoren tukena
- Perhehoidon alkuvaiheen tukena eri osapuolille
- Voisiko kirjata esim asiakassuunnitelmat, valmistella/tehdä joitain päätöksiä (bussikortit ym)
- Vastuu kokonaisvaltaisesta ja perhekohtaisesta ohjauksesta syntymäperheelle (aikuisssosiaalityö, terveydenhuolto, erikoissairaanhoido).
- Työparina myös valvonnalle.
- Valvotuissa tapaamisissa valvojana ja lapsen tukena.
- Perhehoitajan ja biologisten vanhempien välisen yhteydenpidon apuna, ”viestinviejänä”.

PRIDE-valmentajat

- Perhehoitajien ennakkovalmennus
  - valmennusprosessi muokataan ko ryhmää palvelevaksi
- Perehdytys
- Perhehoitajien soveltuvuuden arviointi yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa
  - Lapsen tarpeisiin vastaava sijaisperhe
  - Voi olla hyvä toiselle lapselle
- Koulutuksen järjestäminen
- tiedonanto, tiedon ylläpito
- Yhdellä yksiköllä PRIDE ja jatkokoulutus
- Vertaistuen ja -kokemusten jakaminen (hyvänä koettu, että kouluttajalla on oma kokemus perhehoidosta)
- ”värvääminen” yhteistyössä ennakoivan valvonnan kanssa
- Koulutettujen perheiden valmiuksien ylläpitäminen
  - Koulutus ei pääty PRIDEn loppuessa
  - Jatkuva osaamisen ylläpito

- Oman osaamisen ylläpito, valmennuksen päivittäminen
  - valmentajalla oltava tiivis yhteistyö käytännön lastensuojelutyön kanssa ajantasaisen tiedon ylläpitämiseksi

Valvonta

- Tulisi kohdistua myös perhehoitoon

-
- Alalle tulijat
  - Valvonnan paikat kirjattuna konkreettisesti toimeksiantosopimukseen: systemaattisesti, säännöllisesti, suunnitelmallisesti, yhdenvertaisesti.
    - Ahdistus ja pelko valvontaan hälvenisi
    - Yhteistyötä ja vuorovaikutuksessa
  - Syyperustaiset valvonnat
  - Riittävästi aikaa olla, nähdä, kuulla – ei kelloon katsomista
  - ”Tuettu perhehoitaja on valvottu perhehoitaja”
    - sijaisvanhemmille velvoite tukeen pitkin matkaa
    - kaikille sijaisvanhemmille ”tukisetti”, joka ei ole valinnainen
    - tukea enemmän kuin kontrollia

  - Ennakoiva ohjaus valvonnan rinnalla
  - Voisiko perhehoitajillekin rakentaa vertaisarvioinnin? (vrt. mentori ≈ aktori)

  - lapsen kuuleminen ja osallistaminen, ymmärrys lapsesta (ikä, kehitystaso, erityistarpeet)
  - valvoja eri henkilö kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä
  - mandaatti toimia, ei näennäisvalvontaa
  - kehitettävä valvontaa arvioinnin lisäksi
  - ls-prosessin ulkopuolelta tuleva objektiivinen valvoja

Liite 2

Vastuutyöntekijän tai omatyöntekijä rooli - nuorten kokemuskuulijoiden ajatukset

Nuorten kokemuskuulijoiden omalla tapaamisella 20.3.2018 pohdittiin omatyöntekijän roolia ja nuorten odotuksia hänelle. Nuorten mielestä nimetylle omatyöntekijälle on tarvetta. Omatyöntekijälle, joka on perillä nuoren elämään liittyvistä kuvioista ja kuulumisista ja jolla on kahdenkeskistä aikaa. Häneen saa helposti yhteyttä, hän kuuntelee ja häneltä nuori saa vastauksia. Omatyöntekijä on nuoreen yhteyksissä aktiivisesti, ottaa lapsen tai nuoren tosissaan ja tuntee tuen tarpeet. Työntekijä ei saa olettaa, että kaikki on hyvin ja soittaa harvoin. Nuoret pohtivat myös, voisiko omatyöntekijää vaihtaa, erityisesti jälkihuollossa, sillä onnistumisen kannalta on keskeistä, että ”kemat pelaa”. Nuoret olivat sitä mieltä, että oma työntekijä voi tapauskohtaisesti olla myös sama henkilö kuin sijaisvanhemmilla tai syntymävanhemmilla. Monella oli kuitenkin kokemus, että yhteiset työntekijät ovat puolueellisia. Nuorten mielestä sillä ei ole merkitystä, mikä omatyöntekijä on ammatiltaan: ”Kaikki ovat samaa harmaata massaa.”

Nuoret toivovat, että kaikista asioista kerrotaan heille ajoissa ja varmistetaan, että nuori on ymmärtänyt ne oikein. Työntekijöiden vaihtumisestakin on kerrottava etukäteen. Nuorelle on myös kerrottava hänen oikeuksistaan ja millaista tukea tai palveluja olisi mahdollista saada. Illan aikana jälkihuolto ja sen valmistelu nousi merkittävänä asiana esille. Nuoret toivoivat opasta jälkihuoltoon. Nuoren omien toivomusten ja mielipiteiden kuuleminen ja joustavuus jälkihuollon järjestämisessä on tärkeää: ketä nuori haluaa jälkihuoltoon kuuluvan esim. sijaisperhe, ohjaaja, tukihenkilö, vertainen.

Yhteydenpito

Nuoret korostivat, että aikuisten ja ammattilaisen välit eivät saisi vaikuttaa lapsen yhteydenpitoon. Nuorella pitää olla lupa pitää yhteyttä, muihinkin kuin omiin vanhempiinsa tai muihin aikuisten läheiseksi olettamiin ihmisiin. Lapsella ja nuorella täytyy olla lupa tuntea ikävää (lojaliteettiristiriita). Lasta ei saa rangaista yhteydenpitoa rajoittamalla. Yhteisiä sopimuksia yhteydenpidosta tarvitaan, mutta samalla toivotaan joustavuutta. Joskus sopiva yhteydenpidon tapa voi olla puhelut, kirjeet, tai viestittely netissä yms. Murrosiässä nuorta ei saisi pakottaa pitämään yhteyttä, jos nuori haluaa mieluummin olla kavereiden kanssa. Pakottamisen sijaaan aikuinen voisi pohtia syitä haluttomuuteen ja ratkaista niitä sekä miettiä yhteydenpidon vaihtoehtojan yhdessä nuoren kanssa. Nuorten mielestä yhteydenpidossa pitää kuulla lapsen mielipide ja sitä pitää valvoa. Sosiaalityöntekijän täytyy miettiä, että onko yhteydenpito turvallista – onko vanhempi esimerkiksi kännissä kotona? Tapaamisen jälkeen lapsen oireilu ei tarkoita aina trauman aktivoitumista, taustalla olla myös esimerkiksi ikävä. Tästä olisi tärkeää antaa tietoa lapsen ympärillä oleville aikuisille.

Muita illan aikana nousseita ajatuksia:

- o Lapselle/nuorelle kerrotaan koko tilanne huolella, selkeästi, hyvin.
- o Käsitellään nuoren ”ongelmat”! Ei vain huudeta ja rangaista.

Liite 3

Syntymävanhemmat kutsuttiin 19.4.2018 illalla keskustelemaan hyvästä perhehoidosta.

Miten varmistetaan, että lapsi saa aina ja kaikissa tilanteissa yksilöllisiin tarpeisiinsa vastaavan avun ja tuen?

- perhehoidon sosiaalityöntekijöiden ja lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät tapaavat säännöllisesti, työparityöskentely??, saman katon alla??
- Sijaishuollon sosiaalityöntekijän on oltava lähellä avohuoltoa ja perheen palveluita. Onko lapsen asioista vastaava työntekijä pääsääntöisesti perhekeskuksissa, mutta ”oma tiimi” kuitenkin tiiviisti tukena, apuna. Yhteiset toimintamallit, tuki
- Perhehoidon kokonaisuus turvattava
- Selkeys, yhdenmukaisuus
- Pystyy keskittymään työtehtäviin, ei tarvitse tehdä kaikkea
- Tiivis yhteistyö: perheh. yksikkö + lapsen asioista vastaava + vanhemman työntekijä
- Edellyttää lakimuutosta esim. asiakasmääriin
- Moniamm. yhteistyön käytännöt, kirjaaminen, päällekk. työn välttäminen huomioitava

Mitkä ovat laatukriteerit ennen perhehoitoa, lapsen sijoittamisen vaihe

- Perhe riittävästi valmennettu ja valmistautunut tehtävään
- Useampia vaihtoehtoja joista voi valita lapselle sopivimman
- Lapsen tunteminen, riittävät tiedot
- Mahdollisuus tutustumiseen ja ennakolta päästä vaikuttamaan
- Sijaisperheen kaikki jäsenet huomioidaan ja kuullaan
- Tuen huomioiminen kaikille osapuolille
- Lapsen lääkärintarkistus suoritettu ennen sijoitusta
- Kunta tiedottaa sijoituksesta sijoituskuntaan, terveydenhuoltoon, kouluun, päivähoitoon jne.
- Osapuolten kuuleminen
- Valtuuksista sopiminen
- Toimeksiantosopimus ennen sijoitusta/välittömästi sijoituksen alettua
- Asiakassuunnitelma, yhteinen suunnitelma jatkosta, tavoitteista, päivittämisestä
- Sijoitettu lapsi kokee, että hänen yksilölliset tarpeensa huomioidaan ja hän saa olla oma itsensä
- Yhteydenpito sijoitettavan lapsen ja hänen läheistensä välillä turvastaan
- Perheiden tutustuttaminen toisiinsa rauhassa, useampi tapaaminen, ammattilaisen tukemana

Mitkä ovat laatukriteerit perhehoidon aikana

- Sos.työntekijä tapaa lasta riittävän usein (määriteltävä)
- Asiakassuunnitelma on tehty sekä lapselle että vanhemmalle, kirjataan riittävän konkreettisella tasolla, erit. tavoitteet
- Asianosaisilla on tiedossa vastuusostt.

-
- Perhehoitaja osallistuu säännöllisesti täydennyskoulutuksiin (+ ottaa vastaan työnohjausta, mentorointia tms.)
  - Perhehoitajan tulee sitoutua yhteistyöhön vanhempien kanssa: ristiriitatilanteiden selvittäminen, tukitoimet, uusi sijoitus -uusi koulutus
    - yhteistyön merkitys ja sen korostaminen; miten varmistetaan
  - Roolien selkeyttäminen ja ylläpitäminen
    - Moniammatillinen tuki työntekijöille kiinteänä osana tiiminä
    - Sosiaalityöntekijöiden päästävä koulutuksiin ja syvennettävä ammattitaitoa

Mitkä ovat laatukriteerit perhehoidon päättymisen jälkeen ja jälkihuollon alkaessa?

- Lapsen vointi ja tilanne perhehoidon päättyessä
- Lapsen läheisten (biologisten vanhempien) tilanne ja olosuhteet
- Yhteistyön laatu kaikkien osapuolten kesken (kaikki osapuolet pystyvät tukemaan lasta palatessa perheeseen tai itsenäistyessä omaan kotiin) (kuulluksi tuleminen ja yhteydenpito)
- Kiintymyssuhteiden laatu (voidaan huomioida kaikissa tilanteissa!)
- Olemassa olevien kiintymyssuhteiden varjelu ja tukeminen
- Mahdollisuuksien mukaan voisi tukea ihmissuhteiden jatkamista (sijaisperheestä tukiperheeksi)
- Kasvatuskumppanuuden vaaliminen koko sijaishuollon prosessin ajan – kumppanuus jatkuu myös sijaishuollon päättyessä ja jälkihuoltoon siirtyessä
- Nuoren arkitaidot (asuminen, koulu, talous, puhtaus...) kehittyneet – itsenäistyminen
- Pysyvät ihmissuhteet ja pystyy luomaan ihmissuhteita ja kokee kuuluvansa eri verkostoihin sekä yhteiskuntaan
- Kouluttautuminen ja työllistyminen!
- Terveet elämäntavat, päihteettömyys